

Virpi Syrjälä

Tutkimus Seinäjoen lukion kirjaston käytöstä

Kevät 2011

Kulttuurialan yksikkö

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Kulttuurialan yksikkö

Koulutusohjelma: Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

Tekijä: Virpi Syrjälä

Työn nimi: Tutkimus Seinäjoen lukion kirjaston käytöstä

Ohjaaja: Ari Haasio

Vuosi: 2011

Sivumäärä: 72

Liitteiden lukumäärä: 1

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia sitä, miten ja kuinka aktiivisesti Seinäjoen lukion oppilaat käyttävät Seinäjoen lukion kirjastoa ja minkälaisia mielipiteitä heillä on kirjastosta. Opinnäytetyössä haluttiin selvittää, vastaako lukion kirjasto oppilaiden tarpeisiin opiskelussa ja tutkia, missä määrin kirjasto nähdään lähinnä vapaa-ajanviettopaikkana? Tutkimuksen avulla haluttiin myös kartoittaa oppilaiden tyytyväisyyttä kirjaston aineistoon, palveluihin ja tietokoneisiin sekä selvittää, miten kirjaston käytettävyyttä voitaisiin parantaa.

Kvantitatiivisen survey-tutkimuksen aineisto kerättiin kyselylomakkeella. Kyselylomake sisälsi asteikkoihin perustuvia kysymyksiä, avoimia ja monivalintakysymyksiä. Tutkimukseen osallistuivat Seinäjoen lukion toisen vuosikurssin oppilaat. Vastauksia saatiin yhteensä 213 kappaletta. Tutkimusaineiston analysoinnissa on käytetty Microsoft Office Word ja Excel -ohjelmia.

Tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että tutkimukseen osallistuneet oppilaat olivat melko tyytyväisiä kirjaston tarjoamaan aineistoon ja palveluihin. Tietokoneiden käyttömahdollisuus oli myös oppilaille tärkeä. Lisää tietoa kirjaston palveluista kuitenkin kaivataan. Oppilaat halusivat myös lisää kurssikirjoja valikoimiin. Lisäksi kirjaston tietokoneet kaipaavat oppilaiden mielestä uusimista, ja niitä tulisi huoltaa entistä aktiivisemmin.

Avainsanat: Koulukirjastot, oppimisympäristö, oppilaat, lukio

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Culture and Design

Degree programme: Library and Information Services

Author: Virpi Syrjälä

Title of thesis: Research on the use of school library in Seinäjoki upper secondary school

Supervisor: Ari Haasio

Year: 2011 Number of pages: 72 Number of appendices: 1

The purpose of the thesis was to examine how the students of Seinäjoki upper secondary school use the school library, and their opinions of the school library. The goal of the thesis was to research, how the school library responds to the needs of the students, how satisfied they are with the material, service and computers of the school library, and also how the usability of the school library could be improved.

The material for the quantitative survey was collected by using a questionnaire that included scale based questions as well as open and multiple choice questions. All the second year students of Seinäjoki upper secondary school participated in the survey. The total number of answers was 213. The material of the research was analyzed with Microsoft Office Word and –Excel software.

The results show that the participants were fairly satisfied with the material and services available in the school library. The Possibility to use school library's computers is also essential to students. More information about the services of the school library was hoped. The vast majority of participants hoped that there were more schoolbooks available in the library's collections. They also suggest that the computers of the library should be in a better condition and the maintenance of the computers should be more regular.

Keywords: school libraries, learning environment, students, upper secondary school

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
Käytetyt termit ja lyhenteet	7
1 JOHDANTO	8
2 KOULUKIRJASTOJEN ROOLI	9
2.1 Koulukirjastojen tilanne Suomessa	9
2.2 Koulukirjastotyön erityispiirteitä	10
2.3 Koulukirjaston laadun arvioiminen.....	12
2.4 Mallikoulukirjastoja ja hankkeita.....	14
2.5 Koulukirjastot ulkomailla.....	17
3 KOULUKIRJASTON TARPEELLISUUS.....	20
4 TUTKIMUKSEN TAUSTA	23
4.1 Tutkimuksen lähtökohta ja tutkimusongelma	23
4.2 Tutkimusmenetelmä.....	24
4.3 Taustatietoa Seinäjoen lukion kirjastosta	26
4.4 Kyselylomakkeen kuvaus ja kyselyn toteutus	28
5 TUTKIMUSTULOKSET	31
5.1 Taustatiedot	31
5.2 Seinäjoen lukion kirjaston käytön useus	31
5.3 Milloin lukion kirjastossa vietetään aikaa?.....	33
5.4 Mihin lukion kirjastoa käytetään?	34
5.5 Mihin lukion kirjaston tietokoneita käytetään?	36
5.6 Mihin tarkoitukseen aineistoa lainataan?	39
5.7 Miten vastaajat arvioivat lukion kirjaston aineistoa?.....	41
5.8 Miten vastaajat arvioivat lukion kirjaston palveluita?	47
5.9 Miten vastaajat arvioivat lukion kirjaston tietokoneiden asianmukaisuutta?	53

5.10 Miten lukion kirjastosta voitaisiin tehdä houkuttelevampi – vastaajien ajatuksia ja ehdotuksia.....	59
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	63
LÄHTEET	66
LIITTEET.....	71

Kuvio- ja taulukkoluetelo

KUVIO 1. Kuinka usein Seinäjoen lukion kirjastossa käydään?	32
KUVIO 2. Milloin Seinäjoen lukion kirjastossa vietetään <i>eniten</i> aikaa?	35
KUVIO 3. Mihin kirjastoa käytetään?	37
KUVIO 4. Mihin naiset käyttävät lukion kirjaston tietokoneita?	39
KUVIO 5. Mihin miehet käyttävät lukion kirjaston tietokoneita?	40
KUVIO 6. Mihin tarkoitukseen aineistoa lainataan?	42
KUVIO 7. Miten naiset arvioivat lukion kirjaston aineistoa?	45
KUVIO 8. Miten miehet arvioivat lukion kirjaston aineisto?	45
KUVIO 9. Miten naiset arvioivat lukion kirjaston palveluita?	51
KUVIO 10. Miten miehet arvioivat lukion kirjaston palveluita?	51
KUVIO 11. Miten naiset arvioivat lukion kirjaston tietokoneiden asianmukaisuutta?	56
KUVIO 12. Miten miehet arvioivat lukion kirjaston tietokoneiden asianmukaisuutta?	56
TAULUKKO 1. Mihin kirjaston tietokoneita käytetään? Naiset	39
TAULUKKO 2. Mihin kirjaston tietokoneita käytetään? Miehet	39

Käytetyt termit ja lyhenteet

Tiedonhallintataidot	Taito hakea, jäsentää, soveltaa ja prosessoida tietoa. Tiedonhallintataitoihin kuuluu kyky käyttää tietoa järkevästi ja sulkea pois epäoleellinen informaatio. Tiedonhallintataitoihin kuuluu tiedonlähteiden tuntemus ja kirjastonkäytön taidot.
Informaatiolukutaito	Tiedonhallintataitoja hyvin lähellä oleva käsite. Taito tunnistaa tiedontarve, hankkia tietoa tehokkaasi, osata arvioida tietoa ja tiedonlähteitä kriittisesti. Informaatiolukutaitoon kuuluu myös kyky osata soveltaa tietoa käytännössä. Tietoa käytetään eettisesti ja laillisesti.
Pedagogiikka	Tapa jolla opetus järjestetään ja sen taustalla olevia kasvatuksellisia periaatteita.
UNESCO	Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö.

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan Seinäjoen lukion kirjaston käyttöä. Tutkimuksen kohderyhmä on näin ollen lukion oppilaat. Koulukirjastoista ja niiden käytöstä ei ole Suomessa juuri tehty tutkimuksia, ja siksi onkin kiinnostavaa saada koottua tietoa niiltä, jotka koulukirjastoa todella käyttävät, eli oppilailta.

Koulukirjastojen rooli Suomen muuten kattavassa ja laadukkaassa kirjastokentässä on ollut melko marginaalinen. Perinteisesti on ajateltu, että yleinen kirjasto kykenee hoitamaan myös koululaisten ja lukiolaisten tiedontarpeet. Tämän tutkimuksen teoriaosuudessa perehdytään koulukirjastojen nykyiseen tilanteeseen, niiden kehitystyöhön ja ulkomaisiin koulukirjastoihin. Myös koulukirjastojen tulevaisuuden haasteita käsitellään. Tutkimusten sekä kirjasto- ja opetustyön ammattilaisten esiintuomia näkökulmia koulukirjastoihin ja niiden tarpeellisuuteen esitetään.

Empiirisessä osuudessa esitellään kvantitatiivinen kyselytutkimus, sen toteutus, ja tutkimuksen tulokset. Lopuksi esitellään johtopäätöksiä tutkimuksen tuloksista ja lukion kirjaston kehittämisehdotuksia.

2 KOULUKIRJASTOJEN ROOLI

2.1 Koulukirjastojen tilanne Suomessa

Maassamme ei ole yhtenäistä koulukirjastoverkostoa, jonka olemassaolo ja laatu olisi turvattu lailla. *Lukiolaissa* (21.8.1998/629) säädetään lukiokoulutuksen yhteydessä järjestettävästä muusta toiminnasta, joka mahdollistaa kirjastopalveluiden järjestämisen lukiossa, mutta ei velvoita siihen. Vastaavanlainen pykälä on sisällytetty myös *perusopetuslakiin* (21.8.1998/628).

Opetus- ja kulttuuriministeriön kanta on se, että taloudellisista syistä johtuen ei ole voitu panostaa sekä yleisiin kirjastoihin että koulukirjastoihin. Oppilaitoksia ja kouluja halutaan ohjata tekemään yhteistyötä yleisten kirjastojen kanssa. Toisaalta korostetaan myös, että nimenomaan oppilaitosten tulee huolehtia siitä, että oppilaat saavat kirjasto- ja tietopalveluita. Tulevaisuus tuokin uusia haasteita kouluille ja oppilaitoksille niiden pyrkiessä täyttämään tätä velvoitetta, sillä uuden opetusmenetelmät ja tiedonhaketavat tulevat vaatimaan entistä enemmän kirjasto- ja tietopalveluilta. Yleiset kirjastot eivät välttämättä pysty yksin vastaamaan kasvaviin haasteisiin pienenevillä resursseillaan. Voidaankin kysyä, voiko laadukkaaseen opetukseen tähtäävä oppilaitos enää siirtää vastuuta oppilaiden kirjasto- ja tietopalveluista yksinomaan yleisten kirjastojen kontolle? Todennäköisesti kuntien on pohdittava eri malleja, joiden avulla turvata oppilaiden kirjasto- ja tietopalveluiden saatavuus ja laatu muuttuvassa tietoyhteiskunnassa. (Kirjastojen tehtävät ja työnjako [viitattu 25.2.2011]).

Koulukirjastopolitiikan puuttuminen on aiheuttanut sen, että koulukirjastojen taso sekä kouluissa että lukioissa on vaihteleva. Liisa Niinikankaan tutkimus suomalaisten lukioiden kirjastoista paljasti, että koulukirjastot voidaan yleensä jakaa kolmeen ryhmään. Joissain lukioissa kirjat on voitu sijoittaa luokkiin, eikä henkilökunnalla ole kirjastonhoidon tuntemusta tai alan koulutusta. Kiinnostusta kirjaston kehittämiseen ei tällaisissa lukioissa useinkaan ole. (Niinikangas 1998, 12)

Toinen ryhmä ovat lukiot joilla kirjastolle on varattu oma, vaikkakin usein epätarkoituksenmukainen tila ja koulukirjastohoitaja, joka voi olla opettaja tai peräti kir-

jastoalan ammattilainen. Näissä lukioissa kirjaston kehittäminen koetaan tärkeäksi, mutta resursseja siihen ei tahdo löytyä. Kirjastosta vastaava opettaja on fyysisesti kirjastossa läsnä korkeintaan viisi tuntia viikossa, muina aikoina oppilaat käyttävät kirjastoa itsenäisesti. Valtakunnallisia linjauksia toivottaisiin tilannetta selventämään. Tämän kategorian koulukirjastoja leimaa myös jämähtäminen vanhanaikaiseen käsitykseen kirjastosta pelkkänä painetun kirjallisuuden varastona. Myös rehtorin vähäinen tuki kirjastotoiminnalle koetaan rajoittavaksi tekijäksi. (Niinikangas 1998, 12-13).

Kolmanteen Niinikankaan tutkimuksessaan löytämään koulukirjastoryhmään kuuluvat uudenaikaiset oppimiskeskukset, joissa kirjastoon on todella panostettu. Näissä koulukirjastoissa on sekä painettua aineistoa, että tietokoneita oppilaiden käytössä. Kirjastosta vastaa kirjastoalan ammattilainen. Oleellista on, että rehtori suhtautuu koulukirjastoon myönteisesti ja kokee sen tärkeäksi lukion osaksi lukion toimintaa. Ilman rehtorin tukea koulukirjaston kehittäminen on hyvin vaikeaa. (Niinikangas 1998, 12-13).

2.2 Koulukirjastotyön erityispiirteitä

Kirjastonhoitaja Kirsti Tuominen (1999, 132-134) havainnollistaa yleisen kirjaston ja koulukirjaston tehtävien eroja ruotsalainen tutkijan Louise Limbergin esityksen avulla. Sen mukaan koulukirjastolla on rajattu kohderyhmä (opiskelijat ja opettajat), kun taas yleinen kirjasto palvelee kaikkia sosioekonomiseen asemaan katso-matta. Yleisen kirjaston toiminnan ydin on yksilöllinen asiakaspalvelu, kun taas koulukirjaston näkökulma on pedagoginen. Kokoelmat koulukirjastossa ovat huomattavasti rajatummat kuin yleisessä kirjastossa, ja ne on valittu opetustoimintaa ja aineita silmälläpitäen. On myös huomattava, että koulukirjaston tavoitteet lähtevät koulun opetussuunnitelmasta ja painotuksista. Koulukirjasto on ennen kaikkea opiskelupaikka, yleisen kirjaston tilat tarjoavat myös sosiaalisen kohtaamispaikan.

Esitys kertoo, että koulukirjastolla on selkeästi oma tehtävänsä. Parhaimmillaan yleinen kirjasto ja koulukirjasto tukevat toistensa toimintaa. Äidinkielen ja kirjallisuuden lehtori sekä koulukirjastonhoitaja Ulla Lappalainen (2005a, 117), esittää artikkelissaan että koulukirjasto tutustuttaa jokaisen oppilaan kirjastomaailmaan.

Näin myös ne oppilaat, jotka eivät käytä yleistä kirjastoa ”joutuvat” tutustumaan kirjastonkäyttöön koulussa. Laurosen (2005a, 76-77) mukaan yleinen kirjasto tarjoaa oppilaille laajemman aineistovalikoiman erityisesti kaunokirjallisuuden ja lehtien osalta sekä pääsyn eri tietokantoihin. Myös Lappalainen (2005, 121-122, 124) korostaa yhteistyön merkitystä: yleinen kirjasto voi tarjota tiedonhaun opetusta ja siirtokokoelmia kouluille ja lukioille. Yleisessä kirjastossa voidaan vieraila ja työskennellä luokkien kanssa. Yhteistyötä voidaan tehdä myös hankkimalla yhteinen kirjastojärjestelmä. Yhteistyö parantaa koulukirjaston toimintamahdollisuuksia ja säästää resursseja, mutta se vaatii toimivaa neuvotteluyhteyttä ja työnjaon laatimista yleisen kirjaston, koulukirjaston ja opettajien kesken.

Kirjastonhoitaja ja kouluttaja Eija Hirvimäki (2005, 66-70) valottaa artikkelissaan koulukirjastonhoitajan työnkuvaa. Yleistä on, että koulukirjastonhoitajana toimii opettaja, jonka opetustunteihin on lisätty pari tuntia viikossa kirjastotyötä varten. Usein koulukirjastonhoitaja vastaa yksin kirjaston toiminnasta ja kehittämisestä, koska vain hänellä on kirjastoammatillista osaamista. Kouluympäristössä pedagogisista tiedoista onkin etua, mutta kirjastosta vastaava tarvitsee myös kirjastoalan osaamista. Koulukirjastonhoitajan tehtäväkenttä on laaja: se sisältää perinteistä kirjastotyötä kuten kokoelmatyötä, aineiston hankintaa, tiedon välittämistä asiakkaille, tilojen ja laitteiden ylläpitoa sekä myös tiedonhallintataitojen opettamista niin oppilaille kuin opettajillekin. Kirjastonhoitaja on yhdyshenkilö oppilaitoksen ja yleisen kirjaston välillä ja hänen tulee myös viedä koulukirjastonsa kehitystä eteenpäin. Kaiken tämän koulukirjastonhoitaja tekee siis usein toisen työn ohessa. Hirvimäki korostaakin, että tehtävässä voi onnistua vain, jos yhteistyö muiden toimijoiden kanssa pelaa. Tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat rehtori, atk-opettaja, kirjastotiimi ja muut opettajat. Ilman rehtorin osoittamaa rahoitusta ja tukea kirjasto jää merkityksettömäksi. Tietokoneiden ja verkkoyhteyksien toimivuuden kannalta atk-opettaja on tärkeä yhteistyökumppani. Hän osallistuu myös tiedonhaun opetukseen. Tiedonhallintataitojen opetuksen kannalta on tärkeää toimia yhteistyössä myös muiden opettajien kanssa. Toimivan yhteistyön avulla koulukirjastoa voidaan markkinoida opettajille hyödyllisenä oppimisympäristönä. Opettajien asiantuntemusta on syytä hyödyntää myös aineistohankinnassa.

lhannetilanteessa koulussa tai lukiossa on kirjastotiimi, jossa kirjastonhoitajan lisäksi ovat rehtori, atk-opettaja ja muita opettajia. Kirjastotiimi laatii kirjastolle toimintasuunnitelman ja huolehtii sen kirjaamisesta opetussuunnitelmaan. Ammatillista tukea koulukirjastonhoitaja saa yleisen kirjaston henkilökunnalta.

Lauronen (2005b, 94-99, 102) tuo esiin artikkelissaan sen, että koulukirjastosta vastaavan henkilön tulee tiedottaa myös opettajille kirjaston aineistosta. Opettajat eivät välttämättä ole kovinkaan tietoisia kirjaston tarjoamista mahdollisuuksista eivätkä näin ollen pysty innostamaan oppilaita kirjastonkäyttöön. Jotta kirjastosta tulisi aktiivisesti käytetty oppimisympäristö, tulee sen hoitajan ohjata opettajia kirjastonkäytössä. Kirjastonhoitaja on kirjastonsa asiantuntija, ja hänen tulee markkinoinnin avulla tehdä kirjasto näkyväksi niin käyttäjille kuin mm. kirjaston rahoituksesta päättävälle. Koulukirjastonhoitajan tärkeimpiä tehtäviä on oppilaiden ohjaaminen tiedonhallintataidoissa: oleellista on että tietoa osataan tarkastella kriittisesti ja hakea monipuolisesti.

2.3 Koulukirjaston laadun arvioiminen

Koulukirjastojen kehittäminen alkaa hyvän koulukirjaston määrittelemisestä. Laurosen (2005b, 89) mukaan koulukirjaston toimivuus nähdään tarkastelemalla sitä, kuinka kirjastoa hyödynnetään oppimisprosessissa. Myös Anneli Äyräs (1995, 13) toteaa artikkelissaan teoksessa *Tutkiva oppiminen: kirjaston ja koulun yhteistyö* että koulukirjastoa tulisi hyödyntää säännöllisesti tiedonhaun opetuksessa. Äyräs pitää laadun mittarina myös kirjastosta vastaavan henkilön saamaa alan koulutusta. Raimo Nieminen (1995, 37-38) huomauttaa artikkelissaan, että myös kirjaston fyysinen tila kertoo sen laadusta: väritön ja mitäänsanomaton tila paljastaa, ettei kirjastoon ole panostettu.

Kirjastonkäyttäjille tulee olla tarjolla asianmukaiset tilat, riittävät aukioloajat, mahdollisuus lainaukseen ja opastusta tiedonhankintaan. (Lauronen 2005b, 89). Vaikeampaa on tutkia sitä, mikä on koulukirjaston osuus oppimistuloksiin. Eeva Kurttila-Materon (2005, 48-54) mukaan maassamme kaivattaisiin lisää tutkimuksia koulukirjaston ja oppimistuloksien yhteydestä. Kattavimmat koulukirjastotutkimukset on tehty maissa joissa koulukirjastoilla on perinteisesti ollut näkyvä rooli osana

oppilaitoksia. USA:ssa koulukirjastojen asema on melko vakiintunut. Laaja, vuosina 2002-2003 Ohion osavaltiossa tehty tutkimus (Todd, Kuhlthau & OELMA 2004, 2-5, 10, 20) osoittaa hyvän koulukirjaston vaikuttavan oppimistuloksiin. Tutkimuksen kohteena oli 39 ohiolaista koulukirjastoa. Verkkokyselyyn saatiin 13 123 vastausta oppilailta, joista suurin osa oli 12-18 -vuotiaita, sekä 879 vastausta opettajilta. Oppilaista 99.44 % vastasi, että koulukirjasto on hyödyttänyt heitä opiskelussa ainakin jossain määrin. 92,05 % oppilaista oli sitä mieltä, että koulukirjasto helpotti tiedonhakua ja sen käsittelyä tilanteessa missä oppilaiden oli tutustuttava uuteen aiheeseen. Koulukirjasto auttoi oppilaita saamaan käsityksen aiheesta ja pääsemään näin oppimisprosessissa eteenpäin. Tutkijat totesivat, että hyvä koulukirjasto ei ainoastaan tarjoa oppilaille pääsyä painetuille ja sähköisille tiedonlähteille, vaan se kannustaa aktiiviseen ja omaehtoiseen oppimiseen. Avainasemassa on ammattitaitoinen kirjastonhoitaja, joka tukee oppimisprosessia.

Ohion tutkimuksen tulosten pohjalta kehitettiin malli, joka kuvaa koulukirjaston vaikutusta oppimiseen kolmen osa-alueen kautta.

1. Informatiivinen
2. Transformatiivinen
3. Formativinen

Koulukirjasto tarjoaa oppilaille tiedollisia resursseja: sekä ajanmukaista ja monipuolista aineistoa, että teknologian jonka avulla tiedon lähteille päästään. Koulukirjasto kehittää opetuksen kautta informaatiolukutaitoa ja tietotekniikan käyttötaitoja. Oppilaat osaavat toimia ja kommunikoida Internetissä. Opetuksen kautta edistetään myös lukuharrastusta ja -taitoa. Kolmas osa-alue muodostuu oppilaiden tavoitteista ja saavutetuista taidoista: Oppilaat osaavat käyttää, luoda, levittää ja tuottaa tietoa. Tiedon käyttö on vastuullista ja sitä osataan tarkastella kriittisesti. Lukutaitoa käytetään aktiivisesti.

USA:ssa 657 koulua Illinoisin osavaltiosta osallistui vertailevaan koulukirjastotutkimukseen. Tutkimuksessa paljastui että koulukirjaston hoitajan työpanos vaikutti positiivisesti oppilaiden koetuloksiin, lukioissa kirjastonhoitajilla oli keskimäärin 40 tuntia viikossa työaikaa. Parhaissa koulukirjastoissa on vähintään yksi päätoimi-

nen kirjastonhoitaja ja avustavaa henkilökuntaa. Positiivisia vaikutuksia oli myös kirjastonhoitajan ja opettajien tiiviillä yhteistyöllä, kattavalla aineistolla ja kirjaston käytön useudella sekä ryhmissä että itsenäisesti. Lukioissa oli kirjoja keskimääri 11 500 nidettä ja tietokoneita kirjastoissa 26 kappaletta. Lukioiden kirjastoissa oli noin 16 ryhmävierailua viikossa, näistä 10 liittyi informaatiolukutaidon opetukseen. Kirjastoon käytetty määräraha oli yhteydessä oppilaiden luku- ja kirjoitustaitoon. Tulokset olivat parempia, mitä enemmän resursseja oli käytetty. (Lance, Rodney & Hamilton-Pennell 2005, 4-5, 9, 12, 14-15).

2.4 Mallikoulukirjastoja ja hankkeita

Järvenpään lukion kirjasto on esimerkki uudenaikaisesta koulukirjastosta. Uuden lukiorakennuksen suunnittelu ja rakentaminen 2000 -luvun alussa tekivät mahdolliseksi myös kunnollisten kirjastotilojen järjestämisen. Kirjastoprojektin liikkeellepavanevana voimana toimivat asiasta innostuneet opettajat, jotka perustivat suunnitteluryhmän selvittämään mitä tulevalta kirjastolta toivotaan. Kirjasto on koko koulupäivän avoinna, ja sitä varten Järvenpään lukioon perustettiin informaation virka. Kirjastosta haluttiin moderni oppimisympäristö, jonka aineisto on ajanmukaista ja palvelu laadukasta. Uskottiin, että parhaiten tavoitteet saavutetaan, kun alan ammattilainen hoitaa kirjastoa. Järvenpäässä on panostettu mm. verkkokirjaston kehittämiseen ja sähköisen oppimateriaaliin. Kirjastonkäyttöä opetetaan lukion aloitaville oppilaille ja tiedonhankinnan opetus tapahtuu eri kurssien yhteydessä, yhteistyössä aineopettajien kanssa. Oppilaskunnan aloitteesta Järvenpään lukio osallistui Järvenpään kaupungin Lasten ja nuorten ääni–kilpailuun tavoitteenaan hankkia varoja kurssikirjaston perustamista varten. Hankkeen ansiosta on kirjastoon voitu ostaa 3000 eurolla pakollisten kurssien kirjoja. Tämä on lisännyt kirjaston käyttöä. Kirjastolle suunnatut määrärahat ovat taanneet sen, että kokoelmaa voidaan suunnitelmallisesti kehittää. Järvenpään esimerkki osoittaa myös, että toimivan koulukirjaston kehittäminen vaatii paitsi opettajakunnan ja rehtorin yhteistyötä, myös innostusta ja myönteistä asennetta. (Lauronen & Suvensaari [viitattu 4.3.2011]).

Oulussa koulukirjastojen kehitystyö on alkanut jo yli kymmenen vuotta sitten. Vuonna 1999 Järjestettiin Oulun yliopiston Koulutus- ja tutkimuspalveluiden sekä opetushallituksen Peruskoulun toimintakulttuuri ja teknologia -kurssi, joka jatkoi *OppiWebbi -projektissa* aloitettua työtä. *OppiWebbi -hankkeen* tarkoitus oli antaa koulutusta rehtoreille ja opettajille, sekä tarkastella tulevaisuuden tietotekniikkaa hyödyntäviä oppimisympäristöjä. Tästä heräsi kiinnostus koulukirjastojen kehittämistä kohtaan. Niiden rooli nähtiin keskeisenä uuden oppimisympäristön toimivuuden kannalta. (Kontturi 2004, 17-19). Vuonna 2002 alkoi EU-rahoitteinen *Tietoyhteiskunnan koulukirjasto -hanke*, johon osallistui 14 koulua ja lukiota. Yhteistyössä mm. Oulun kaupunginkirjaston, Oulun yliopiston ja Oulun seudun ammattikorkeakoulun kanssa haluttiin kehittää koulukirjastoja vastaamaan nykypäivän tarpeita niin, että ne voisivat tukea oppilaita kasvamaan tietoyhteiskunnan kansalaisiksi. Hanke tukee näin ollen uuden opetussuunnitelman toteutumista. Koska nykyinen oppimiskäsitys painottaa opiskelijan aktiivista roolia tiedon etsijänä ja käsittelijänä, täytyy koulun pystyä tarjoamaan sellainen oppimisympäristö joka tukee tätä prosessia. Lähtökohta Oulussa oli sellainen, etteivät koulukirjastot kyenneet vastaamaan näitä vaatimuksia. Koulukirjastoja lähdettiin parantamaan aineistohankintojen ja kokoelmien arvioinnin sekä poistojen, kirjastotilojen kohentamisen ja opettajien koulutuksen avulla. (Kurttila-Matero 2004, 27-29). *Tietoyhteiskunnan koulukirjasto -hankkeen* tuloksena jokaisen mukana olleen koulun kokoelmat luetteloidiin ja vanhaa aineistoa poistettiin, uutta aineistoa hankittiin 220 000 eurolla, ja käyttöön otettiin verkkopohjainen tietokantajärjestelmä jossa koulukirjastojen aineisto on haettavissa. Kirjastotiloja parannettiin uusilla kalusteilla, ja tilojen uudelleen järjestelyllä. Samalla kehitettiin myös opetusta. (Kurttila-Matero & Kontturi 2004, 167 - 168).

Opetushallituksen *Luku-Suomi-hanke* käynnistettiin vuonna 2001. Hankkeen vaiheita ja sen avulla saavutettuja tuloksia esittelee Sinkon, Pietilän ja Bäckmanin toimittama raportti *Luku-Suomessa taottua: Opetushallituksen Luku-Suomikärkihankkeen (2001 - 2004) tuloksia*. Hankkeen taustalla oli huoli koululaisten luku- ja kirjoitustaidon heikkenemisestä sekä pelko lukemisharrastuksen väheneemisestä. (*Hankkeen taustaa* 2005, 9 - 10). Hanke nähtiin tarpeellisena tietoyhteiskuntavalmiuksien kehittämisen kannalta. Myös lukiot tulivat hankkeeseen mukaan vuonna 2002. Mukana hankkeessa oli 69 kuntaa, 6 harjoittelukoulua ja 1 valtion

oppilaitos. Eräs hankkeen tärkeimmistä tavoitteista oli koulukirjastojen kehittäminen. Niiden roolia pedagogisesti tärkeinä oppimisympäristöinä haluttiin korostaa. (*Hankkeen tavoitteet* 2005, 10-11).

Lehtori Ulla Lappalainen (2005b, 58-61) on opetustoimensa ohella ylläpitänyt koulukirjastoa jo 20 vuotta. *Luku-Suomi-hankkeen* kokemuksen myötä on hänen mielestään ainakin herännyt tarve keskustella koulukirjastohoitajan työstä. Riittääkö osa-aikaisen kirjastosta vastaavan opettajan työpanos? Ratkaisu voisi olla kirjastoammattilaisen ja opettaja-kirjastohoitajan yhteistyö. Näin voitaisiin hyödyntää kummankin osaamisalueet. Lappalainen toivoo *Opetushallituksen Luku-Suomessa taottua -raportissa* myös lisäystä kirjaston määrärahoihin; oppilaskohtainen määräraha on 6 euroa, josta puolet menee kirjahankintoihin, neljäsosa lehtitilauksiin ja loput kalusteisiin, tarvikkeisiin ja Aleksiviitetietokannan hankintaan. (2005b, 62-63).

Tietoyhteiskunnan koulukirjasto -hanke herätti mukana olleissa ajatuksia siitä, että koulukirjastojen tulevaisuuden ja merkityksellisyyden kannalta olisi ensiarvoisen tärkeää saada opetushallituksen ja opetusministeriön kautta määrärahoja koulukirjastojen ylläpitoon. Kirjasto-opettajat tarvitsevat resursseja tehokkaaseen toimintaan ja opetustoimeen palkatun informaattikon työpanosta tarvitaan myös jatkossa. (Kurttila-Matero & Kontturi 2004, 169).

Luku-Suomi-kärkihankkeen (2001-2004) raportissa esitetään hankkeen aikana syntyneitä toiveita opetushallitukselle artikkelissa *Tulevaisuudennäkymiä* (toim. Sinko, Pietilä & Bäckman 2005, 101). Tärkeänä kehityksen kannalta nähdään, että koulukirjastot lisättäisiin lakiin. Valtakunnallinen seuranta olisi tarpeen. Myös yhteistyön ja koulutuksen merkitystä korostetaan. Edellä esitellyt hankkeet osoittavat, että kiinnostusta koulukirjastojen kehittämiseen kuitenkin löytyy. Ongelmana on resurssien puute ja siihen usein liittyvä tahdon puute. Koulukirjastojen kehittämistä ei ole pidetty tärkeänä, koska yleisten kirjastojen verkosto on kattava. Myös koulukirjastojen epäselvä asema on aiheuttanut Niinikankaan (1999, 16-17) mukaan ongelmia: ne ovat kirjastoja, mutta kuitenkin osa koulua. Vastuu koulukirjastoistoihin liittyvien asioiden hoidosta siirtyi kouluhallitukselta opetusministeriölle ja lääninhallitukselle vuonna 1990. Erityisen hankalaa on myös, jos opettajatkään eivät näe koulukirjaston tuomia mahdollisuuksia. Jos innostus kirjaston kehittämiseen

herää vain yhdessä opettajassa tai kirjaston hoidosta vastaavassa, se kyllä tyrehtyy yhteistyön puuttuessa. Eija Hirvimäki (2005, 69) korostaakin sitä, että koulukirjaston kehittäminen vaatii myös opettajien panosta.

On huomattava, että useissa hankkeisiin osallistuneissa kouluissa on ollut jo valmiiksi jonkinlainen kirjavarasto tai vähän käytetty kirjasto. Artikkelissaan *Koulukirjastosta MikäMikäMaaksi* Timo Kettunen (2004, 50) kuvaa lähtötilannetta Kaukoinion koulussa, missä koulukirjasto on saanut usean vuoden ajan antaa tilansa ”tarpeellisempaan” käyttöön. Outi Lassila (2004, 62-66), kertoo puolestaan artikkelissaan *Koulukirjasto herää henkiin* miten Koskelan koulun alennustilassa ollut koulukirjasto uudistettiin. Tietoyhteiskunnan koulukirjastohankkeen tulokset kouluissa olivat selviä: uudistunutta kirjastoa hyödynnettiin aktiivisesti oppimisympäristönä ja lainausten määrä lisääntyi huomattavasti. Koulukirjastoon panostaminen voidaan siis nähdä koulun kaikkien resurssien käyttöönottamisena. Kun koulun tarjoamat tilat ja aineistot hyödynnetään tehokkaasti, se on myös taloudellista.

2.5 Koulukirjastot ulkomailla

Ruotsissa uuden *koululain* (2010:800) mukaan jokaisessa peruskoulussa ja luki-ossa tulee olla koulukirjasto vuoteen 2011 mennessä. Myös Tanskassa koulukirjastoihin on panostettu, lain mukaan ne ovat olleet peruskouluissa pakollisia jo vuodesta 1956 (Vesterinen 11.6.2008). *Espoonrehtorit2007-blogissa* kuvataan tanskalaisia koulukirjastoja ja niiden toimintaa opintomatkalaisten silmin. Opintomatkalla Tanskassa kävi vuonna 2007 44 espooalaista rehtoria sekä opetustoimenjohtaja Kaisu Toivonen (Opintomatkalaiset 6.6.2007).

Esimerkiksi 380 oppilaan Hyldegarskolen tarjoaa oppilaiden käyttöön kirjaston, jossa painettua aineistoa on 18 000 nidettä, vuonna 2006 lainauksia tehtiin 23 000 kappaletta. Kirjastossa saattoi olla kaksi opettajaa paikalla auttamassa oppilaita ja kirjastotiimiin kuuluu 4 opettajaa. (Ylä-Rautio 6.6.2007). Egelundskolen on 450 oppilaan koulu, sen kirjastossa työskentelee 2 kirjasto-opettajaa, joista toinen on kokopäiväinen. Kirjasto-opettajaksi erikoistutaan 3 kuukauden mittaisen kurssin avulla ja työ on haluttua. Kirjaston toimintaa ja hankintoja suunnitellaan kuukausittaisissa kokouksissa. Koulussa joka luokalla on oppiaineena koulukirjaston käyt-

töön perehtymistä. Kirjastotila on kooltaan 150-200 m². (Opintomatka Suur-Kööpenhaminan alueelle 6.6.2007).

Tanskasta on haettu oppia myös mm. Opetushallituksen järjestämällä II koulukirjastoseminaarilla vuonna 2008. Johanna Vesterinen (11.6.2008) havainnoi Keski-Suomen maakuntakirjaston tiedotteessa, että koulukirjastojen käyttö on Tanskassa sisällytetty opetussuunnitelmaan, mikä varmistaa kirjaston aktiivisen käytön.

Leena Aaltosen ja Kaisa Rissasen (1999, 62-63) mukaan mm. USA:ssa, Kanadassa ja Australiassa on päädytty ratkaisuun, jossa koulukirjastoista vastaavat opettaja-kirjastonhoitajat (teacher-librarian). Opettaja-kirjastonhoitaja hallitsee sekä opetustyön että kirjastoammatilliset asiat, mikä takaa opetuksen ja kirjaston vuorovaikutuksen. Opettaja-kirjastonhoitajan tehtävä onkin varmistaa, ettei kirjasto jää erilliseksi saarekkeeksi, vaan integroituu osaksi koulun ydintoimintaa.

Liisa Niinikangas (1995, 18-23) muistuttaa, ettei perinteisesti vahvojen koulukirjastomaiden (Iso-Britannia, Kanada, USA ja Australia) panostus koulukirjastoihin merkitse, että niiden yleiset kirjastot olisivat laadultaan huonoja. Kyse ei ole yleisten kirjastojen kyvyttömyydestä vastata oppilaiden tiedontarpeisiin, vaan siitä että koulukirjaston merkitys ymmärretään eri lailla kuin meillä. Uudistunut oppimiskäsitys ja opetustavat muokkaavat oppilaitosten toimintoja ja kirjaston rooli tämän kehityksen tukijana on ulkomailla havaittu. Koulukirjastojen muutos mediakeskuksiksi alkoi USA:ssa ja Kanadassa jo 1980-luvulla. Nykyään koulukirjastot tunnetaan Kanadassa nimellä *Library Resource Centre* ja USA:ssa *School Library Media Center*. Nimet kertovat, että kirjaston toimintaan sisältyy paljon muutakin kuin painetun aineiston tarjoamista. Opettaja-kirjastonhoitaja vastaa tiedonhallintataitojen opetuksesta ja vaikuttaa myös opetusohjelman sisältöön. Niinikangas esittää tutkijoiden David Streatfieldin ja Sharon Marklessin hahmotelman pohjalta, miten koulun toimintatapa näkyy sen kirjaston kautta. **Perinteinen koulu** on opetuspainotteinen ja opettajajohtoinen, yhteyttä kirjastoon ei ole, ja kirjastonhoitajan tehtävä on vain huolehtia kokoelmasta. Opettajat ja oppilaat eivät käytä kirjastoa. Koulu voi olla **nimellisesti joustava**, jolloin kirjasto nähdään perinteisenä lainastona, periaatteessa sen olemassa olo nähdään hyvänä asiana, mutta käytännössä sitä ei hyödynnetä. **Kehittyvä koulu** huomio kirjastonsa, aineisto on monipuolista ja kirjasto ja sen hoitaja tukevat opetusta jossa mukana on myös projektityöskentely.

Mahdollisuuksien koulu on oppimispainotteinen. Yhteistyö kirjastonhoitajan ja opettajien välillä on aktiivista ja kirjasto vaikuttaa opetussuunnitelmaan. Kirjasto on tärkeä oppimisympäristö ja tarjoaa välineitä itsenäiseen opiskeluun kirjastonhoitajan ohjauksessa.

3 KOULUKIRJASTON TARPEELLISUUS

Lukiokohtaiset opetussuunnitelmat laaditaan *Opetushallituksen nuorten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden (2003)* pohjalta. *Opetussuunnitelman perusteissa* (2003, 16) korostetaan sitä, että lukion tulee tarjota oppilaille sellainen oppimisympäristö, joka tukee omatoimista opiskelua ja ryhmätyöskentelyä. Erilaiset oppimistyyliä on otettava huomioon. Lukion on kyettävä tarjoamaan välineitä tiedon hankkimiseen, arviointiin ja tuottamiseen. Opiskelijoita tulee myös ohjata käyttämään kirjaston palveluita.

Opetussuunnitelman perusteet nojaavat konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen. Sen mukaan oppija rakentaa, valikoi ja tulkitsee tietoa itse. Oppiminen on jatkuva, elinikäinen prosessi joka tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Sormunen ja Poikela (2008, 14-16) toteavat artikkelissaan *Informaatiolukutaito ja oppiminen* että perinteinen oppimiskäsitys on ollut lähinnä tiedon siirtämistä opettajalta oppilaille, mutta uusi oppimiskäsitys korostaa myös opettajan vastaanottavaa roolia. On tärkeämpää osata hankkia, arvioida ja käyttää tietoa kuin tallentaa sitä muistiin. Tieto onkin oppijalle lähinnä rakennusainetta, jonka avulla muodostuu käsitys asioista, arvoista ja näkemyksistä ja ymmärrys siitä, miten tietoa voidaan soveltaa.

Pirjo Sinkon (2005, 20-23) mukaan hyvä koulukirjasto antaa käytännön välineet uuden oppimiskäsityksen mukaiseen toimintaan. Koulukirjasto on tiedonhallintataitojen opetukseen sopivin oppimisympäristö. Tiedonhallintataitojen omaksuminen onkin tullut yhä tärkeämmäksi, koska Internetin kautta on helposti saatavilla valtava määrä informaatiota. Sormunen ja Poikela (2008, 9-10) huomauttavat artikkelissaan myös, että kouluissa tehdään nykyään paljon tehtäviä ja tutkielmia, jotka edellyttävät oppilaalta itsenäistä tiedonhankintaa. Tämä tarkoittaa, että vastuu hankitun tiedon laadusta ja asianmukaisesta käytämisestä on oppilaalla. Tiedon helppo saatavuus tuo mukanaan joskus myös ikäviä lieveilmiöitä jotka näkyvät plagiointina. Sormunen ja Poikela korostavat tiedonhallintataitojen opetuksen merkitystä, koska plagioinnin taustalla vaikuttaa puutteellinen taito etsiä, arvioida ja soveltaa tietoa. Hannele Frantsi (2005, 37-39) luonnehtii tiedonhallintataitojen opetusta ohjaukseksi, jonka tarkoitus on herättää ja rohkaista oppilaita itsenäiseen

ajatteluun ja kehittää metakognitiivisia taitoja. Tiedonhallintataitojen opiskeleminen on osa oppimaan oppimista. Tiedonhallinta voidaan Frantsin mukaan nähdä prosessina jossa on 6 vaihetta:

1. Tutkimuksen kohteen määrittely
2. Tiedonlähteiden etsiminen
3. Tiedon kriittinen arvioiminen ja vertailu
4. Tiedon järjestely
5. Tulosten esittäminen
6. Prosessin arvioiminen

Jokaisessa vaiheessa oppilas tarvitsee ohjausta ja oppimisympäristön, joka helpottaa joskus vaikealta tuntuvaa prosessia. Kirjastossa tieto on organisoitu, luokiteltu ja asiasanoitettu ja se tarjoaa pääsyn useille eri tiedonlähteille. *Opetussuunnitelman perusteissa* (2003, 26) ilmenee lukioille osoitettu velvoite järjestää tiedonhallinnan opetusta osana kaikkia oppiaineita. Käytännössä tiedonhallintataitojen opetuksessa on vielä monia puutteita. Artikkelissaan *Informaatiolukutaito ja oppiminen* Sormunen ja Poikela (2008, 20-23) esittävätkin, ettei opettajilla ole usunkaan selvää käsitystä siitä, mitä tiedonhallintataitoihin kuuluu ja he kokevat, ettei heillä ole riittäviä valmiuksia sen opettamiseen. Toisaalta yleisen kirjaston järjestämisen tiedonhankinnan opetus on koettu riittämättömäksi. Jälleen korostuu tarve löytää opettajille ja kirjastoammattilaisille toimiva yhteistyömuoto.

Seinäjoen koulun ja kirjaston yhteistyösuunnitelmassa 2010-2011(2010, 4-9) määrittellään, mitä tiedonhallintataitoja koululaisten ja lukiolaisten tulisi omata ja kuinka tavoitteisiin voitaisiin päästä. Yhteistyösuunnitelma on tarkoitettu ohjeeksi siitä, miten koulun ja kirjaston välistä yhteistoimintaa voitaisiin toteuttaa. Jokaisella koululla ja lukiolla on sen mukaan oma kirjasto-koulu -yhteyshenkilö. Lukion osalta yhteistyösuunnitelmassa sanotaan, että jokainen ensimmäisen vuoden opiskelija perehtyy kirjastonkäyttöön ja saa tiedonhaun opetusta. Kirjaston henkilökunta esittelee kirjaston palveluita. Seinäjoen pääkirjasto tulee Seinäjoen lukion kirjastoa sekä oppilaiden että opettajien tiedonhallintataitojen opetuksessa.

Niinikangas (1999, 19-20) toteaa artikkelissaan, että modernissa tietoyhteiskunnassa pärjääminen vaatii kansalaisilta uusia taitoja, perinteisen lukutaidon lisäksi

tulee omata tiedonhallintataitoja ja informaatiolukutaitoa (information literacy). On luonnollista, että myös koulut ja oppilaitokset ovat kehityksessä mukana etsien uusia opetusmenetelmiä ja -välineitä. *Kansallinen tietoyhteiskuntastrategia 2007 - 2015* (2006, 5, 8, 27) on osa hallituksen tietoyhteiskuntaohjelmaa ja sen tarkoitus on esittää visio tulevaisuuden tietoyhteiskunnasta ja toimenpiteitä joiden avulla tavoitteisiin voidaan päästä. Ohjelman päälinjauksiin kuuluu mm. elinikäisen oppimisen edellytysten varmistaminen. Oppilaitoksia tulee ohjelman mukaan kannustaa ottamaan käyttöön uusia opetusmenetelmiä ja tapoja. Niinikangas esittääkin (1999, 29-30), että asianmukainen koulukirjasto voi toimia koulun menestystekijänä. Samalla koulukirjasto mahdollistaa oppimisen tasa-arvoisuuden. Kaikilla oppilaille on yhtäläiset mahdollisuudet päästä tiedonlähteille, eikä opiskelu edellytä mm. omaa tietokonetta. Koulukirjastoa hyödyntämällä opettajat voivat helpommin ottaa käyttöön uusia opetusstrategioita ja oppilaat saavat eväitä elinikäiseen oppimiseen. Koulukirjaston merkitystä kasvatustyössä korostaa myös *UNESCO:n koulukirjastojulistus*, (2001, 9-11) jonka mukaan luku- ja kirjoitustaidon, kasvatuksen, talouden, kulttuurin ja yhteiskunnan kehityssuunnitelmissa tulee huomioida koulukirjasto. Jotta koulukirjasto täyttäisi tehtävänsä, sen palveluita ja toiminnan tavoitteita kartoittamaan tulisi luoda ohjelma. Koulukirjasto siis antaa paljon, mutta vaatii myös panostusta.

Koulutuksen määrälliset indikaattorit 2009 -verkkojulkaisusta, (Kumpulainen 2009, 11-12, 24) käy ilmi, että lukioiden oppilasmäärät ovat pienentyneet tasaisesti koko 2000-luvun ajan. Samaan aikaan ammatillisen perustutkinnon suosio on kasvanut. 16-18 -vuotiaiden ikäluokat pienenevät kaikissa maakunnissa vuoteen 2028.

Voidaan siis ajatella, ettei ainoastaan yhteiskunnan muutos, vaan myös kilpailu oppilaista edellyttävät lukioilta uudistumista niin opetusmenetelmien kuin markkinointikeinojenkin suhteen. Moderni koulukirjasto, mediakeskus, voisi mielestäni olla lukion laadusta kertova tekijä. Jos lukiossa on hyvin hoidettu kirjasto, syntyy mielikuva aktiivisesta ja laadukkaasta oppilaitoksesta joka on edelläkävijä mieluummin kuin kehityksen varovainen seuraaja. Tällainen oppilaitos haluaa tarjota oppilaille parhaat oppimisen edellytykset ja ottaa vastuuta myös tietoyhteiskunnan kehityksestä.

4 TUTKIMUKSEN TAUSTA

4.1 Tutkimuksen lähtökohta ja tutkimusongelma

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää Seinäjoen lukion kirjaston käyttöä. Halusin selvittää, hyödyntävätkö lukion oppilaat kirjastoa aktiivisesti opiskeluun ja vastaavasti, kuinka laajasti kirjasto nähdään lähinnä vapaahetkien ajanviettopaikkana. Halusin tarkastella, miten kirjaston aineistoa käytetään ja koetaanko aineisto asianmukaiseksi ja kiinnostavaksi, ja minkälaisia toiveita lukiolaisilla olisi aineiston suhteen. Koska tietokoneet ovat oleellinen kirjastonkäyttöä ja opiskelua, halusin myös selvittää, vastaavatko kirjaston tietokoneet lukiolaisten tarpeisiin ja mihin tarkoitukseen tietokoneita käytetään. Tutkimukseni kohteena oli myös kirjastopalveluiden ja kirjastonkäytön opetuksen saatavuus. Tutkimusongelma voidaan esittää kysymyksinä: Kuinka hyvin lukion kirjasto vastaa oppilaiden tarpeisiin opiskelussa? Miten hyvin kirjaston tarjoamat resurssit on hyödynnetty? Miten kirjaston toimivuutta voitaisiin vielä parantaa?

Ammattikorkeakouluopintoihin kuuluvan työharjoittelun yhteydessä syksyllä 2009 sain aitiopaikalta seurata Seinäjoen lukion kirjaston toimintaa ja käyttöä. Tein havaintoja sekä opettajien että oppilaiden kirjastonkäytöstä ja kirjaston toimivuudesta yleensä. Omien kokemusten pohjalta heräsi mielenkiinto tutkia kirjaston varsinaisten käyttäjien, oppilaiden kokemuksia ja mielipiteitä. Näin että kirjastoa käytettiin, tietoa tarvitaankin nyt nimenomaan käytön laadusta, jotta voitaisiin selvittää, miten kirjasto toimii oppimisympäristönä. On kiinnostavaa tarkastella tutkimuksen tulosten antamia viitteitä siitä, miten täysimääräisesti lukion kirjaston tarjoamat opiskelumahdollisuudet ovat käytössä.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Toteutin empiirisen tutkimuksen kvantitatiivisena, eli määrällisenä tutkimuksena. Empiirisellä tutkimuksella tarkoitetaan sitä, että tutkimuskohteesta kerätään kattava määrä tutkimusaineistoa, jota voidaan analysoida teoreettista taustaa vasten. Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä mahdollistaa tutkimustulosten esittämisen numeerisessa muodossa. Näin havaintoaineistosta voidaan tehdä tilastollista analyysiä. Kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän avulla saadaan tietoa jonkin ilmiön esiintymisestä ja yleisyydestä, aineiston perusteella tulisi voida tehdä yleistyksiä ja johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä ja siihen vaikuttavista syy-seuraussuhteista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 135-136).

Tutkimuksen tarkoitusta voidaan valaista neljän ominaisuuden avulla. Tutkimus voi olla luoneeltaan kartoittava, kuvaileva, selittävä tai ennustava. On kuitenkin syytä muistaa, ettei rajanveto eri tarkoitusten välillä ole ehdoton. Tutkimukseen voi sisältyä useamman kuin yhden tarkoituksen piirteitä. Kuvailevalle tutkimukselle ominaista on, että tutkimuksessa esitetään tarkkoja kuvauksia tapahtumista, henkilöistä ja tilanteista. Tutkija havainnoi tutkittaviin ilmiöihin olennaisesti liittyviä, kiinnostavia tekijöitä ja laatii niistä dokumentin. Selittävän tutkimuksen näkökulma on syy-seuraussuhteita etsivä. Tutkija etsii selitystä tiettyyn tilanteeseen tai ongelmaan, ja selvittää ilmiöön vaikuttavia tekijöitä, kuten asenteita ja toimintoja. Omassa tutkimuksessani havaitsen kuvailevan, sekä jonkin verran selittävän tutkimuksen piirteitä. Tutkimuksen tarkoitus vaikuttaa yleensä tutkimusstrategian valintaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 133-135).

Tutkimusstrategiaksi valikoitui survey-tutkimus, mikä tarkoittaa sitä, että tietyistä ihmisjoukosta valitulta otokselta kerätään tietoa. Koska aineiston tulee olla standardoidussa muodossa, sen keräämiseen käytetään yleensä kyselylomaketta tai strukturoitua haastattelua, missä annetaan valmiit vastausvaihtoehdot. Aineiston yhdenmukaisuus varmistetaan, kun vastausvaihtoehdot ovat kaikille vastaajille samat. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 130-131).

Tutkimusmenetelmän valintaan vaikutti se, että tavoitteenani oli saada kattavasti tietoa, jotta sen perusteella voisi tehdä kartoitusta lukion kirjaston käytöstä ja esittää johtopäätöksiä tutkimustulosten pohjalta. Koska yleistyksiä voidaan tehdä vain

riittävän laajan tutkimusaineiston pohjalta, halusin käyttää kyselylomaketta aineiston keruumenetelmänä. Hirsjärvi ym.(2007, 190) esittävät, että kyselylomakkeen etuja ovat mahdollisuus kerätä nopeasti ja vaivattomasti laaja tutkimusaineisto. Aineiston purkamista ja analysointia helpottavat tietokoneohjelmat. Kyselylomakkeen käytön ongelmana on kuitenkin se, ettei se anna syvälle menevää tietoa tutkimuksen kohteesta. Tutkija ei myöskään voi olla varma, kuinka huolellisesti kyselyyn vastataan ja kysymykset luetaan. Vastausvaihtoehtojen tulkinnanvaraisuus tai sopivan vastausvaihtoehdon puuttuminen voi aiheuttaa ongelmia. Vastaaaja voi käsittää kysymyksen eri tavalla kuin lomakkeen laatija oli tarkoittanut. On myös huomattava, ettei vastaaja ole aina kovin hyvin selvillä tutkimuksen kohteena olevasta asiasta. Kyselytutkimuksen onnistumiseen vaikuttaa myös mahdollinen vastaamattomuus, eli kato.

Tutkimuksen perusjoukko eli populaatio ovat kaikki Seinäjoen lukion oppilaat. Usein kokonaistutkimuksen teko, eli koko perusjoukon tutkiminen on hankalaa mm. kustannussyistä, ja se on myös aikaa vievää (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 174-175). Omassa tutkimuksessani päädyinkin siihen, että poimin perusjoukosta edustavan otoksen, eli riittävän määrän populaatiota edustavia tilastoyksiköitä. Kyseessä on siis otantatutkimus. Tähän vaikutti Seinäjoen lukion suuri oppilasmäärä: n. 870 oppilasta (Paikalliset oppilaitokset – Seinäjoki [viitattu 7.4.2011]). Otoksen tulee olla riittävän suuri, jotta siitä saatujen tutkimustuloksia voidaan yleistää koko perusjoukkoa koskeviksi. Otoksen tulee myös kattavasti edustaa perusjoukkoa, eli siihen on sisällyttävä kaikki tutkimuksen kannalta oleelliset perusjoukon ominaisuudet (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 175). Otantatutkimukseni kohteeksi valitsin kaikki Seinäjoen lukion toisen vuosikurssin oppilaat, eli senioriryhmät, joita on yhdeksän. Kussakin ryhmässä on n. 26 oppilasta (Lamminmäki 6.9.2010). Tähän valintaan päädyin, koska otoskoko on tutkimukseni kannalta riittävä ja perusjoukon ominaisuuksia hyvin edustava. Raine Valli (2001, 14) suosittelee, että otoksen vähimmäismäärä olisi sata tilastoyksikköä. Riittävän otoksen avulla saatoinkin mm. varmistaa, että otoksessa oli kumpikin sukupuoli tasaisesti edustettuna, eikä kyselyyn osallistuvia valikoitu kirjaston käytön aktiivisuuden perusteella. Kaikkien senioriryhmien valinta kyselytutkimukseen osallistujiksi oli tutkimuksen toteuttamista helpottava ratkaisu, ja sitä minulle suositteli rehtori Tuula Lamminmäki (31.8.2010). Koska ryhmänohjaajat jakoivat kyselylomak-

keet omille ryhmilleen, oli selkeää mm. tiedotuksen ja käytännön järjestelyjen kanalta, ettei kyselytutkimukseen osallistujiksi valittuja ryhmiä arvottu. Senioriryhmien valitseminen tutkimuksen kohteeksi oli järkevää myös siinä mielessä, että heille opiskelu lukiossa ja lukion käytännöt ovat jo tuttuja. Kysely tehtiin syksyllä, jolloin ensimmäisen vuosikurssin oppilaat olivat hiljattain aloittaneet opiskelun lukiossa. Vasta opiskelunsa aloittaneille lukio-opiskelu on vielä melko uutta; on mahdollista, ettei lukion kirjasto ole vielä tullut heille tutuksi, tai sitä ei ole esitelty heille. Koin, että senioriryhmäläisille olisi jo muodostunut mielipiteitä lukion kirjastosta ja sen käyttö olisi heille tuttua. Ainakin tiedetään, että kirjasto on käytettävissä. Näin ollen heillä on suuremmalla todennäköisyydellä tietoa, jonka pohjalta vastata lomakkeen kysymyksiin.

4.3 Taustatietoa Seinäjoen lukion kirjastosta

Seinäjoen lukion varhaisin edeltäjä oli Seinäjoen yhteiskoulu (perustettu vuonna 1913). Nykyinen lukio sai alkunsa, kun Marttilan ja Kivistön lukiot yhdistettiin vuonna 1977. Tällöin lukio sai nykyisen nimensä. Seinäjoen lukioon kuuluu aikuislinja ja vuonna 2006 Peräseinäjoen lukiosta tuli osa Seinäjoen lukiota, se toimii etelä-Seinäjoen toimipisteen nimellä. Seinäjoen lukion ja aikuislinjan rehtorina toimii Tuula Lamminmäki. (Historia [viitattu 8.4.2011]). Seutukunnallisen nuorisotiedotuksen ja neuvonnan, JIBBON (Paikalliset oppilaitokset – Seinäjoki [viitattu 8.4.2011]), mukaan Seinäjoen lukiossa opiskelee noin 870 oppilasta, ja se onkin maamme suurimpia yleislukioita. Lukiossa työskentelee 57 opettajaa ja muuta henkilökuntaa on 11 henkeä. (Henkilökunta [viitattu 8.4.2011]).

Seinäjoen lukion kirjaston toiminnasta vastaava koulu/kirjastosihteri Sirkka Mäkinen kertoi minulla sähköpostiviestissään (21.2.2011), että lukion kirjasto on perustettu vuonna 2003. Kirjastotilan koko on vähän yli 100m², ja se sijaitsee lukiorakennuksen D-puolen kellarissa. Oppilaiden käytössä on 16 tietokonetta.

Opettajat voivat varata kirjastotilan opetuskäyttöön, ja tällöin kirjasto on suljettu yleisöltä.

Lukion kirjasto on Seinäjoen kaupunginkirjaston toimipiste, ja sillä on yhteinen aineistotietokanta ja asiakasrekisteri muiden SEITTI-kirjastojen kanssa (Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto ja Kuortaneen kunnankirjasto). Lukion kirjastossa lainaukseen käytetään SEITTI-kirjastokorttia, ja käytössä on Pallas Pro-kirjasto-ohjelma. Kirjasto on avoinna koulupäivisin klo. 8.00-15.45, perjantaina kirjasto suljetaan klo 15.00. (Lukion kirjasto [viitattu 8.4.2011]).

Kirjaston kokoelmat on jaettu 6 kotiosastoon:

- **SLUK** -osasto on käsikirjasto, siihen kuuluu tietosanakirjoja ja sanakirjoja sekä yleisteoksia eri aloilta.
- **SLUKK** -osastoon kuuluvat oppikirjat ja kaunokirjalliset teokset, joita tarvitaan lukio-opinnoissa.
- **SLUL** -osasto on lainausosasto, joka sisältää kaunokirjallisuutta ja oppiaineisiin liittyvää aineistoa, jonka avulla voi syventää tietojaan. Tämän osaston aineisto on vapaasti lainattavissa kaikille, joilla on Seitti-kirjastokortti
- **SLUN** on nopeakiertoisten osasto, ja siihen sisältyy eri oppilaitosten pääsykoekirjoja ja oppiaineiden oheismateriaalia.
- **SLUH** -osasto on opettajien käsikirjasto. Aineistoa säilytetään opetustiloissa. (Aineisto [viitattu 8.4.2011]).

Kirjaston kokoelmiin kuuluu reilut 5 000 nidettä. (Sirkka Mäkinen 11.3.2011).

Aineistoon kuuluu myös erilaisia aikakauslehtiä, joita voi lainata. Osa lehdistä on ulkomaisia, joten niitä voi hyödyntää kieliopinnoissa.

Lukion kirjaston toiminnasta vastaava Sirkka Mäkinen kertoi sähköpostitse (11.3.2011) että hän käyttää työaikaansa kirjaston asioiden hoitamiseen aina mahdollisuuksien mukaan. Tarkkaa kirjastotyöhön käytettävää tuntimäärää ei siis ole määritelty. Sirkka Mäkinen hoitaa koulusihteerin tehtäviä lukion kansliassa, mutta hän myös tuo esiin sen, ettei kirjaston asioiden hoitaminen vaadi aina fyysistä läsnäoloa kirjastossa, vaan hän voi tehdä näitä töitä (mm. hankintoja ja karhu-kirjeiden laatimista) myös kansliasta käsin. Yleensä kirjastossa on kuitenkin paikalla joku henkilö. Kyseessä voi olla harjoittelija tai siviilipalvelusmies.

Koska Seinäjoen lukion kirjasto on kaupunginkirjaston toimipiste, yhteistyötä tehdään mm. luetteloinnin osalta. Harjoitteluni aikana olin usein yhteydessä Seinäjoen kaupunginkirjaston luettelointiosastoon ja sain sieltä neuvoja luettelointiin liittyvissä asioissa. Myös yhteisiä koulutuspäiviä järjestetään. Harjoitteluni aikana osallistuin Sirkka Mäkisen kanssa kaupunginkirjaston tiloissa järjestettyyn PallasPro-Extra -koulutukseen. Tarvittaessa ohjausta ja neuvoja saa siis kaupunginkirjaston henkilökunnalta.

4.4 Kyselylomakkeen kuvaus ja kyselyn toteutus

Laatimani kyselylomake (liite 1) oli puolistrukturoitu, eli siinä oli avoimia, asteikkoihin perustuvia ja monivalintakysymyksiä. Monivalintakysymysten avulla saadaan yhtenäistä aineistoa, mitä on helppo käsitellä tutkimustulosten analysoinnin yhteydessä ja muuttaa numeeriseen muotoon, lisäksi sen avulla jonkin ilmiön esiintyminen on todettavissa helposti. Halusin kuitenkin esittää lomakkeessa myös avoimia kysymyksiä, koska se antaa vastaajalle enemmän mahdollisuuksia esittää mielipiteensä ja yhtäältä tutkijalle avoimien kysymysten vastaukset antavat viitteitä siitä, mitkä tekijät vaikuttavat vastaajien toimintaan tai motivaatioon.

Kyselylomake oli pituudeltaan viisi sivua, tulostettuna molemmin puolin kolmelle A4 arkille. Lomakkeen alussa on lyhyt selostus kyselyn tarkoituksesta ja kyselyn tekijän esittely. Taustatiedoista halusin kysyä vain sukupuolta, ikää ja ohjausryhmää. Tosin lukion toisen vuosikurssin opiskelijoiden voidaan olettaa olevan samanikäisiä, joten iällä ei tässä tutkimuksessa ole juurikaan merkitystä.

Monivalintakysymyksenä kysyttiin vastaajien kirjastossa käynnin määrää, niiltä jotka vastasivat, etteivät käy kirjastossa lainkaan pyydettiin perusteluja. Monivalintakysymyksiä oli myös kysymys 5, jossa vastaajan tuli kertoa, milloin hän viettää *eniten* aikaa lukion kirjastossa. Myöhemmin havaitsin, että tätä kysymystä oli tulkittu eri tavalla kuin olin ajatellut. Useat vastaajat valitsivat useita vastausvaihtoehtoja, vaikka tätä ei ollut pyydetty tekemään. Lisähuomautus vain yhden vaihtoehdon valinnasta olisi siis ollut tarpeen. Seuraava monivalintakysymys (6), koski kirjas-

tonkäytön tarkoitusta, ja siihen oli pyydetty valitsemaan vastausvaihtoehtoja tarpeen mukaan. Kysymys 7 kartoitti lukion kirjaston tietokoneiden käyttöä. Vastaajia pyydettiin numeroimaan esitetyt vaihtoehdot tärkeysjärjestyksessä sen mukaan, mikä vaihtoehdoista oli tärkein tietokoneiden käyttötapa (1), seuraavaksi tärkein (2), kolmanneksi tärkein (3) ym. Vaihtoehtoja oli yhteensä viisi. Tämän kysymyksen kohdalla ongelmallista oli se, että useat vastaajat merkitsivät vain ensimmäiset kolme tärkeintä jotka oli kysymyksen selityksessä mainittu, vaikka tarkoitukseni oli, että vastaaja merkitsee vielä neljänneksi ja viidenneksi tärkeimmän tietokoneiden käyttötavan. Muutamissa lomakkeissa vastaajat olivat käyttäneet numeroinnin sijaan rastia merkitsemistapana, enkä voinut ottaa näitä vastauksia huomioon tutkimuksen tulosten arvioinnissa, koska niistä ei selviä vastausta kysymääni asiaan. Viimeinen monivalintakysymys (8) selvitti sitä, mihin tarkoitukseen vastaajat lainaavat lukion kirjaston kirjoja ja lehtiä. Tässä kysymyksessä oli mahdollista valita useita vaihtoehtoja tai valita vaihtoehdon ”en lainaa kirjoja enkä lehtiä”, jonka yhteydessä pyydettiin perusteluja.

Kysymys 9 oli asteikkoihin perustuva, ja se oli jaettu kohtiin a, b, c, d, e ja f. Vastaajaa pyydettiin arvioimaan lukion kirjaston aineistoa neljän väittämän perusteella. Jätin pois vaihtoehdon ”en osaa sanoa”, koska halusin vastaajan esittävän jonkun mielipiteen kysytystä asiasta. Vaarana edellä mainitussa vastausvaihtoehdossa on, että vastaajat turvautuvat siihen liian helposti jos heillä ei ole selvää mielipidettä, koska se on neutraali vaihtoehto. Itse halusin että vastaajat kuitenkin ottaisivat kantaa kysytyihin asioihin. Kysymys 10 oli asteikkoihin perustuva ja jaettu myös kohtiin a, b, c, d, e ja f, joissa pyydetään arvioimaan lukion kirjaston palveluita. Kysymys 11 on samankaltainen kuin kysymykset 9 ja 10, mutta jaettu kohtiin a, b, c, d ja e. Kysymyksen avulla kartoitetaan kirjaston tietokoneiden asianmukaisuutta. Asteikkoon perustuvien kysymyksien lopussa pyydetään vastaajia kertomaan sanallisesti aiheisiin liittyviä mielipiteitään ja toiveitaan. Viimeinen kysymys (12) oli avoin kysymys, jossa pyydetään kertomaan lukion kirjaston toimintaan liittyviä parannusehdotuksia.

Kyselylomakkeen laatimisen yhteydessä kiinnitin huomiota selkeään ulkoasuun ja siihen että kysymykset olisivat mahdollisimman helposti ymmärrettävissä. Tarkoitukseni oli, ettei lomakkeeseen vastaaminen veisi paljon aikaa, jotta vastaajat jak-

saisivat vastata kysymyksiin eikä heidän huomionsa ehtisi herpaantua. Kysymykset halusin esittää mahdollisimman lyhyesti, mutta siten, että kysyttävä asia käy selkeästi ilmi.

Kyselylomakkeista saadun aineiston käsittelyssä olen käyttänyt Microsoft Office Excel 2007 -ohjelmaa. Avoimien kysymysten osalta käytin Microsoft Word 2007 -ohjelmaa.

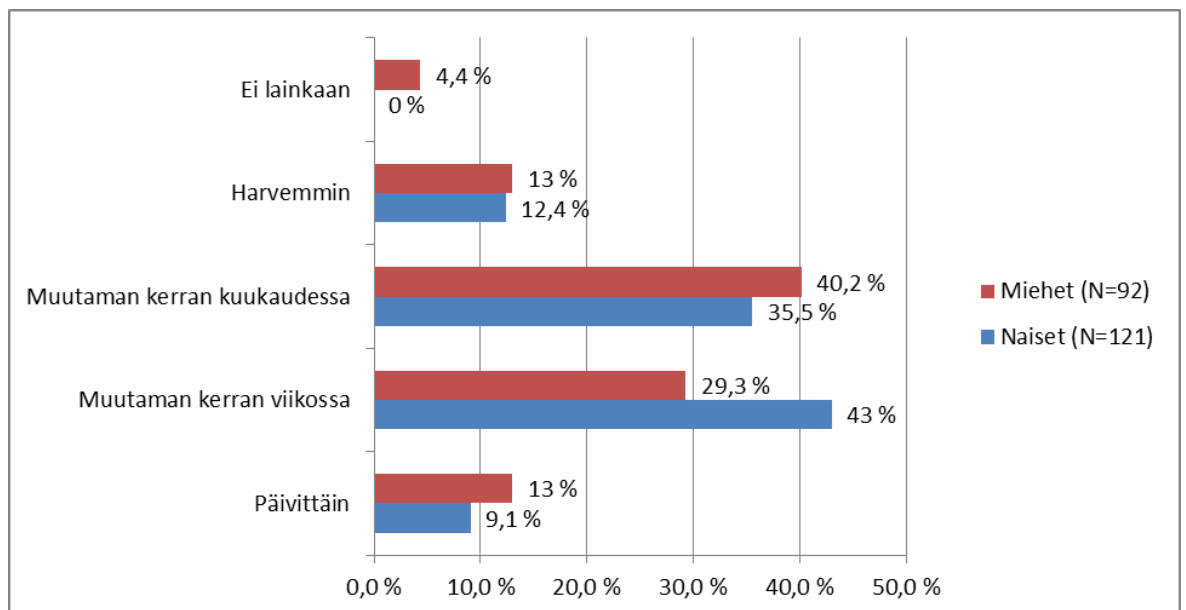
Kysely tehtiin Seinäjoen lukiossa 14.9.2010. Rehtori Tuula Lamminmäen (6.9.2010) kanssa olin sopinut, että vien kyselylomakkeet aamulla opettajainhuoneen neuvotteluhuoneeseen, josta opettajat ottavat ne mukaansa ryhmänohjaajan tunnille mennessään. Kysely tehtiin siis tunnilla, mikä takasi sen, että jokaisen paikalla olevan oppilaan oli osallistuttava kyselyyn. Tämä minimoi vastauskadon mahdollisuuden. Koska kaikkien senioriryhmien ryhmänohjaajan tunti oli samaan aikaan, minun olisi ollut vaikea olla seuraamassa lomakkeiden täyttämistä luokissa. Kuitenkin läsnäoloni olisi voinut olla tarpeen, koska olisin voinut vastata mahdollisiin kysymyksiin ja vaikuttaa siten siihen, että lomakkeen kysymykset ja vastausvaihtoehdot olisi varmasti ymmärretty tarkoittamallani tavalla. Vastauksia sain senioriryhmiltä seuraavasti: 09a (22 kpl), 09b (21 kpl), 09c (23 kpl), 09d (22 kpl), 09e (24 kpl), 09f (24 kpl), 09g (26 kpl), 09h (24 kpl), 09i (27 kpl). Yhteensä täytetyt kyselylomakkeita on 213 kappaletta. Jotkut kyselylomakkeet oli täytetty puutteellisesti; vastaaja oli esimerkiksi saattanut jättää vastaamatta joihinkin kysymyksiin tai jokin sivu lomakkeesta oli jäänyt täyttämättä. Kaikki asianmukaisesti tehdyt vastaukset on otettu tulosten analysoinnissa huomioon. Tämä tarkoittaa sitä, että huomioon on otettu myös osittain täytetyt lomakkeet ja yleisesti kaikki sellaiset vastaukset joissa vastaaja on merkinnyt vastauksensa selvästi. Huomioon ei ole voitu ottaa esimerkiksi sellaisia vastauksia joissa vastaaja on tärkeysjärjestystä ilmaisevien numeroiden sijaan merkinnyt vastauksensa rukseilla (kysymys 7). Samoin huomiotta on täytynyt jättää vastaukset, joissa vastaaja on ympyröinyt kaksi vaihtoehtoa, kun on pyydetty ympyröimään yksi vaihtoehto (kysymykset 9, 10 ja 11). Tällaisia vastauksia, joista ei selkeästi ilmene vastaajan mielipide ei kuitenkaan ollut merkittävän paljon.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Taustatiedot

Vastaajien taustatiedoista (kysymykset 1-3) käy ilmi, että 213 vastaajasta naisia on 121 (57 %) ja miehiä 92 (43 %). Vastaajista 45 ilmoitti iäkseen 16 vuotta, 2 vastaajaa 18 vuotta ja yksi vastaaja 19 vuotta. Loput 165 vastaajaa ilmoittivat iäkseen 17 vuotta. Vastaajista 77 % on siis iältään 17 vuotta ja 21 % vielä 16 -vuotiaita.

5.2 Seinäjoen lukion kirjaston käytön useus

Kuvio 1. Kuinka usein Seinäjoen lukion kirjastossa käydään?

Yllä olevasta kuviosta selviää lukion kirjaston käytön useus (kysymys 4). Kaikki kyselyyn vastanneet naiset ilmoittivat käyttävänsä kirjastoa, koska kukaan ei vastannut ”ei lainkaan”. Miehistä reilut 4 % ilmoitti, ettei käy lukion kirjastossa. Miesten osalta suosituin vastausvaihtoehto oli ”muutaman kerran kuukaudessa”, jonka valitsi hieman yli 40 % miehistä. Naisten eniten suosima vastausvaihtoehto oli ”muu-

taman kerran viikossa”, sen valitsi 40 % naisista. Päivittäin kirjasto käyttävissä oli hiukan enemmän miehiä (13 %), kun naisista noin 9 % oli päivittäin kirjastoa käyttäviä. Suurin osa kyselyyn osallistuneista oppilaista siis käyttää lukion kirjastoa joko muutaman kerran viikossa tai muutaman kerran kuukaudessa. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan sanoa, että lukion kirjastoa käytetään melko aktiivisesti. Tämä vahvistaa käsitystä siitä, minkä Ritva Hokka-Ahtikin (2009:3) tuo esiin artikkelissaan Kirjastolehdessä: nuoret käyttävät kirjastoa säännöllisesti. Ilmi käy myös, että kirjastonkäyttäjinä tytöt ovat poikia aktiivisempia. Keskimäärin nuoret käyvät kirjastossa pari kertaa kuukaudessa. Vaikka Hokka-Ahdin artikkelissa ei mainitakaan koulukirjastoja, voidaan nähdä että kirjastonkäytön aktiivisuus on samaa luokkaa myös Seinäjoen lukion kirjaston osalta. Lukiossa kirjastopalvelut ovat lähellä oppilaita, joten heidän on helppo tulla kirjastoon.

Oppilaita, jotka vastasivat, etteivät käy kirjastossa lainkaan pyydettiin kertomaan syitä kirjaston käyttämättömyyteen. Seuraavanlaisia kommentteja esitettiin:

”Koska en lue kirjoja + on netti kotona.”

”Jos tarvii lainata kirjan, niin käyn kaupunginkirjastossa.”

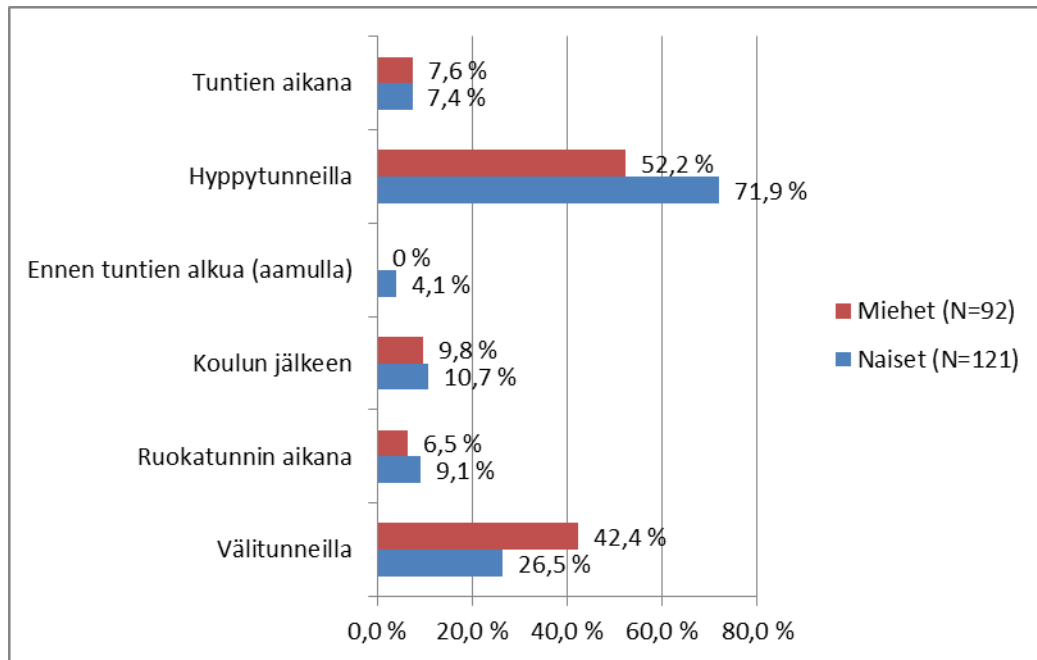
”Kirjat on tylsiä, koneet aina varattuja/hitaita/rikki.”

Kyselyyn osallistuneista oppilaista vain neljä vastasi, ettei käy kirjastossa. Kuitenkin heidänkin osaltaan voidaan pohtia sitä, ovatko vastaajat ajatelleet kirjastossa käymisen tarkoittavan nimenomaan painetun aineiston lainaamista. Kaksi vastaajaa ilmoitti kuitenkin käyttävänsä kirjaston tietokoneita (kysymys 6). Kirjastossa myös etsittiin tietoa ja tavattiin kavereita. Toinen vastaajista ilmoitti myös lainaavansa ja palauttavansa kirjoja. Näin ollen vain kaksi ”ei lainkaan” vastanneista oppilaita osoitti etteivät he käytä kirjastoa lainkaan, ellei kirjaston tiloissa pidetä opitunteja.

5.3 Milloin lukion kirjastossa vietetään aikaa?

Seuraava kuvio 2 esittää oppilaiden vastauksia kysymykseen 5. Kysymyksessä kartoitettiin sitä, milloin oppilaat mielestään viettävät eniten aikaa lukion kirjastossa. Tarkoitukseni oli, että oppilaat valitsisivat yhden vaihtoehdon, mitä olin lomakkeessa korostanut kursivoimalla ”eniten” -sanana. Useat oppilaat kuitenkin valitsivat useamman vaihtoehdon, mikä osoittaa, että sanallinen maininta yhden vaihtoehdon valitsemisesta olisi ollut tarpeen.

Ehdottomasti suosituin ajankohta viettää aikaa kirjastossa ovat hyppytunnit. Tämä kävi ilmi sekä miesten (52,2 %) että naisten (71,9 %) vastauksista. Tuntien aikana kirjastoa käyttäviä oli miehistä 7,6 % ja naisista 7,4 %. Kysymyksessä ei eritelty sitä, tarkoitetaanko ”tuntien aikana” kirjastossa oleskelulla sitä että kirjastossa pidetään oppituntia, vai onko kyse siitä, että oppitunti jätetään väliin ja mennään kirjastoon sen sijaan aikaa viettämään. Vastaajien käsitys kysymyksen tarkoituksesta voi siis vaihdella. Jos kuitenkin ajatellaan vaihtoehdon valinneiden määrää, se ei ole kovin suuri kummankaan sukupuolen osalta. Voidaankin pohtia sitä, viittaavatko lukemat siihen, ettei ainakaan oppitunteja pidetä kirjastossa kovin ahkerasti? Miehistä 42,4 % myös ilmoitti käyvänsä eniten kirjastossa välituntien aikana, naisten vastaava lukema on 26,5 %. Miehet siis viettävät naisia enemmän aikaa lukion kirjastossa välitunneilla. Ruokatunnin aikana puolestaan naiset (9,1 %) viettävät hieman enemmän aikaa kirjastossa kuin miehet (6,5 %). Ennen tuntien alkua kirjastossa ei juuri viihdytä: miehistä kukaan ei vastannut viettävänsä aikaa kirjastossa aikaisin aamulla ja naisistakin vain reilut 4 % käytti kirjastoa kyseisenä aikana. Koulun jälkeen kirjastossa aikaansa vietti 9,8 % miehistä ja 10,7 % naisista. Tässä kohtaa voidaan pohtia kirjaston aukioloaikojen vaikutusta kirjaston käyttöön. Sanallista palautetta kuitenkin annettiin myös aukioloajoista, ja muutamat oppilaat toivoivat kirjaston olevan pidempään auki.

Kuvio 2. Milloin Seinäjoen lukion kirjastossa vietetään *eniten* aikaa?

5.4 Mihin lukion kirjastoa käytetään?

Kuviosta 3 voidaan nähdä, miten kyselyyn osallistuneet oppilaat ovat vastanneet kysymykseen 6. Kysymyksessä vastaajia pyydettiin erittelemään kirjastonkäyttönä tarkoitusta. Vastaajille annettiin mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja. Vastusten perusteella voidaan sanoa, että tietokoneiden käyttö on ehdottomasti merkittävin kirjastonkäytön muoto. Miehistä 87 % ilmoitti käyttävänsä tietokoneita ja naisista 89,3 % valitsi myös tämän vaihtoehdon. Lukion kirjaston tietokoneiden merkitystä ei siis voida väheksyä, mutta kuinka suuri osa tietokoneiden käytöstä on opiskeluun liittyvää? Miehistä 18,5 % ja naisista 38 % vastasi etsivänsä kirjastossa tietoa opiskelua varten. Miehistä 16,3 % vastasi myös opiskelevansa kirjastossa (etätehtävät ja ryhmätyöt) ja naisten vastaava lukema on 36,4 %. Opiskelu ja tiedon hakeminen ei aina edellytä tietokoneen käyttöä, joten kysymyksen 6. perusteella ei voida tarkasti määritellä opiskelun ja tiedonhaun osuutta tietokoneiden käytössä. Näyttää siltä, että naiset käyttävät lukion kirjastoa miehiä enemmän opiskeluun ja tiedon hankkimiseen. Naisten kirjaston käyttö on yleisesti ottaen aktiivisempaa kuin miesten lähes kaikkien kysymyksessä 6. esitettyjen vaihtoehtojen

osalta. Poikkeuksen muodostaa vaihtoehto ”tapaan kavereita”, joka valitsi 18,5 % miehistä ja naisista reilut 12 %.

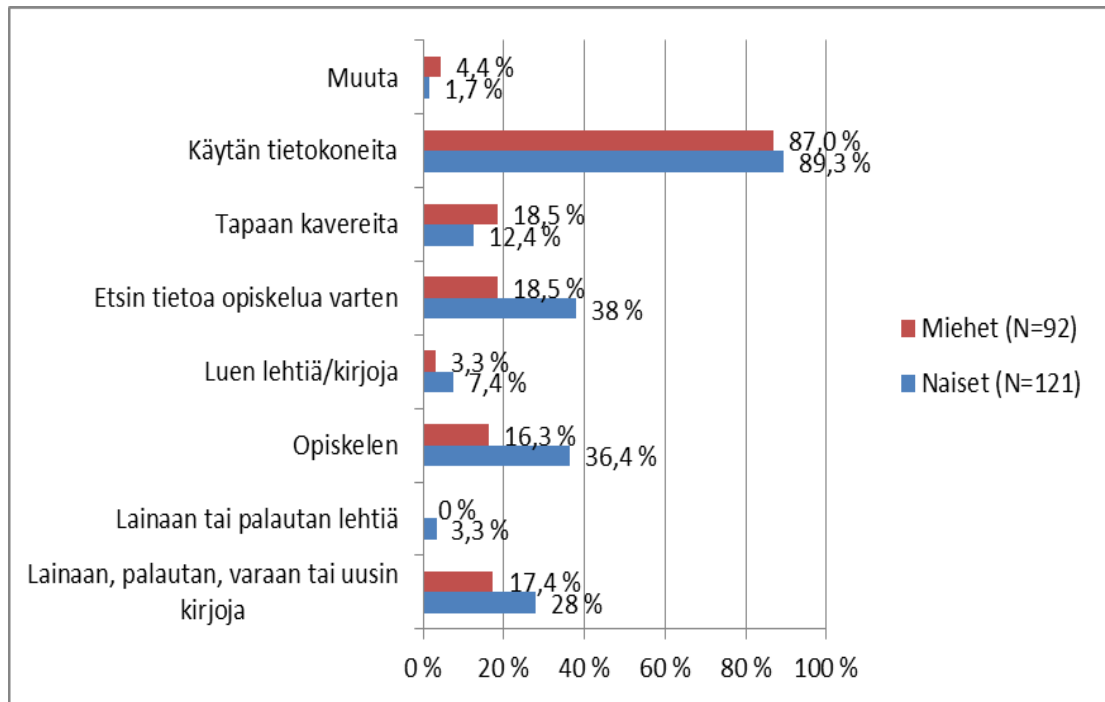
Kirjasto on miespuolisille vastaajille kavereiden tapaamispaikka suuremmissa määrin kuin naisille. Painetun aineiston lainaaminen, palauttaminen, varaaminen ja uusiminen ajatellaan vieläkin kirjaston perinteisimmäksi käyttötavaksi. Artikkelissaan Hokka-Ahti (2009:3) huomauttaa, että painetun tekstin lukeminen on vähentynyt parin viime vuosikymmenen aikana, etenkin nuorten osalta. Kuitenkin nuoret käyvät kirjastossa, joten voidaan ajatella, ettei painetun aineiston lainaaminen ole nuorille välttämättä tärkein syy mennä kirjastoon. Seinäjoen lukion kirjaston käytössä lainaustoiminnan merkitys ei ainakaan juuri korostu. Naisista 28 % vastasi käyttävänsä kirjastoa kirjojen lainaamiseen, palauttamiseen, varaamiseen ja uusimiseen. Miehistä näin vastasi ainoastaan 17,4 %. Lehtiä ei kertonut kukaan miesvastaajista lainaavansa, ja naisistakin lehtiä lainasi vain 3,3 %. Aineistoa luetaan jonkin verran myös kirjaston tiloissa (miehistä 3,3 % ja naisista 7,4 %). Vaihtoehtoon ”muuta” valitsi 4,4 % miehistä ja naisista 1,7 %. Vastaajia pyydettiin kertomaan, mitä tämä ”muu” kirjastonkäyttö heidän kohdallaan tarkoittaa. Vastausvaihtoehtoon valinneiden selityksissä korostuu kurssivalintojen tekeminen:

”Valintaohjelman käyttö”.

”Olen netissä”.

”Kurssivalintoja”.

”Valinnat”.

Kuvio 3. Mihin kirjastoa käytetään?

5.5 Mihin lukion kirjaston tietokoneita käytetään?

Kysymyksen 7 avulla haluttiin selvittää sitä, mihin tarkoitukseen oppilaat käyttävät lukion kirjaston tietokoneita. Kiinnostuksen kohteena on erityisesti se, missä määrin tietokoneita käytetään opiskeluun ja siihen liittyvään tiedonhakuun. Vastaajille annettiin 5 vaihtoehtoa, jotka heidän tuli laittaa tärkeysjärjestykseen niin, että numero 1 on tärkein ja numero 5 vähiten tärkeä. Lisäksi annettiin vaihtoehto ”en käytä kirjaston tietokoneita”. Tämän kysymyksen kohdalla useat vastaajat merkitsivät vain 3 heille tärkeintä tietokoneiden käyttötapaa. Voidaan olettaa etteivät he olleet lukeneet kysymyksen ohjetta tarkasti. Mahdollisesti he myös ajattelivat, ettei vähiten tärkeitä tietokoneiden käyttötapoja tarvitse merkitä, koska he eivät koe käyttävänsä tietokoneita kyseisiin tarkoituksiin (esimerkiksi pelaamiseen). Kaikki vastaukset, joista selviää vastaajalle tärkeimmät tietokoneiden käyttötavat on otettu tutkimuksessa huomioon, vaikka vastaaja ei olisikaan merkinnyt hänelle vähiten tärkeitä tietokoneiden käyttötapoja. Kysymyksen 7 vastausten analysointi ja tulosten muuttaminen numeeriseen muotoon tapahtui siten, että vastausvaihtoehdot pisteytettiin. Numerolle 1 (tärkein) annettiin 5 pistettä numerolle 2 4 pistettä, numerolle 3

annettiin 3 pistettä, numerolle 4 annettiin 2 pistettä ja vähiten tärkeä vaihtoehto 5 sai 1 pisteen. Seuraavista taulukoista voidaan nähdä pisteiden määrät. Taulukoissa on esitetty tietokoneiden käyttötapojen saamat pisteet niin, että siitä voidaan nähdä, mitkä toiminnot vastaajat ovat arvioineet itselleen eniten ja vähiten tärkeiksi. Eniten tärkeimmille kertyi siis eniten pisteitä. Jokaisen toiminnon saamat pisteet on myös laskettu yhteen, minkä perusteella voidaan muodostaa kokonaiskuva siitä, mihin tietokoneita todella käytetään. Kuviot 4 ja 5 esittävät sekä naisten, että miesten kokonaispisteistä laskettuja prosenttiosuuksia. Kuvioista voidaan nähdä mm. kuinka suuri on netissä surffailun osuus tietokoneiden kokonaiskäytöstä, kun huomioon otetaan kaikki sen saamat pisteet.

Naisilla tärkein tietokoneiden käyttötapana on niukasti kurssivalintojen tekeminen (250 pistettä), tosin netissä surffailu valittiin lähes yhtä usein tärkeimmäksi tavaksi käyttää kirjaston tietokoneita, se sai 245 pistettä. Kiinnostavaa on, että kun kaikki pisteet laskettiin yhteen, sai netissä surffailu lopulta eniten kokonaispisteitä, tosin hyvin täpärästi. Vaikuttaa siltä, että kurssivalintojen tekeminen kirjastossa on oppilaille tärkeää, sillä luultavasti niitä ei voi tehdä kotona omalla koneella. Miehillä kurssivalintojen tekeminen kirjaston tietokoneilla oli vielä tärkeämpää. Vaihtoehto valittiin useimmiten tärkeimmäksi tietokoneiden käyttötavaksi (215 pistettä). Netissä surffailu oli miehille toiseksi tärkein tietokoneiden käyttötapana. Tulokset olivat samanlaisia myös, kun pisteet laskettiin yhteen. Opiskelu oli sekä naisille, että miehille kolmanneksi tärkein syy käyttää kirjaston tietokoneita. Selvässä vähemmistössä ovat ne vastaajat, jotka valitsivat opiskelun tärkeimmäksi syyksi käyttää tietokoneita. Jonkun verran vastaajat myös pelaavat tietokoneilla, miehet harrastavat tätä toimintaa naisia enemmän. Vastausvaihtoehto ”muuhun” sai hyvin vähän pisteitä, sekä naisten että miesten kohdalla. Seuraavassa vastaajien kommentteja siitä, mihin muuhun he tietokoneita käyttävät:

”Töiden hakuun.”

”Etsin ja varaan kirjoja seitistä.”

”Facebook.”

Yksi vastaaja ilmoitti, ettei käytä kirjaston tietokoneita lainkaan ja perusteli sitä seuraavalla tavalla:

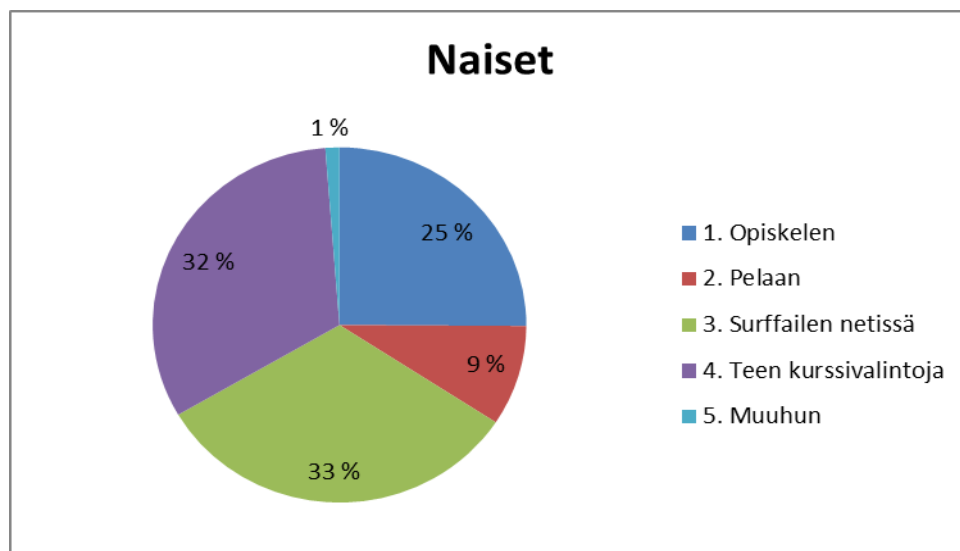
”Vain silloin kun tunnilla mennään→ olin viimeksi viimevuonna.”

Taulukko 1. Mihin kirjaston tietokoneita käytetään? Naiset

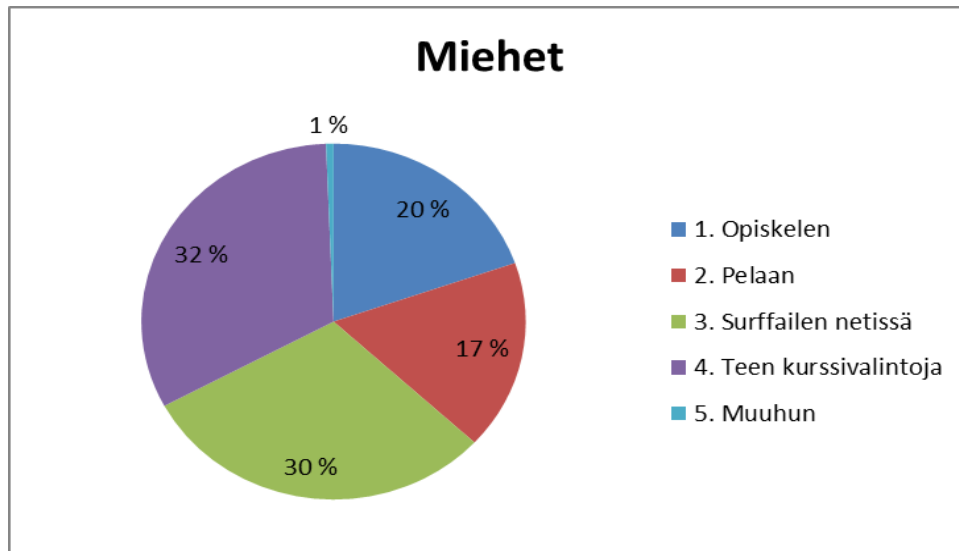
	Naiset (N=121)					
	1 (5p.)	2 (4p.)	3 (3p.)	4 (2p.)	5 (1p.)	Yhteensä
1. Opiskelen	70	96	195	12	0	373
2. Pelaan	5	12	27	88	4	136
3. Surffailen netissä	245	168	66	2	0	481
4. Teen kurssivalintoja	250	180	45	4	0	479
5. Muuhun	5	0	6	2	5	18

Taulukko 2. Mihin kirjaston tietokoneita käytetään? Miehet

	Miehet (N=92)					
	1 (5p.)	2 (4p.)	3 (3p.)	4 (2p.)	5 (1p.)	Yhteensä
1. Opiskelen	35	56	90	38	0	219
2. Pelaan	15	56	69	52	0	192
3. Surffailen netissä	155	132	45	4	1	337
4. Teen kurssivalintoja	215	92	48	4	0	359
5. Muuhun	5	0	0	0	2	7

Kuvio 4. Mihin naiset käyttävät lukion kirjaston tietokoneita?

Kuvio 5. Mihin miehet käyttävät lukion kirjaston tietokoneita?

5.6 Mihin tarkoitukseen aineistoa lainataan?

Kysymys 8 selvitti aineiston lainaamiseen liittyviä tarpeita. Vastaajien tuli valita kahdeksasta vaihtoehdosta **yksi tai useampi sopiva vaihtoehto**. Perusteluja pyydettiin, mikäli vastaaja ilmoitti, ettei lainannut kirjoja tai lehtiä lainkaan.

Kuviosta 6. voidaan nähdä, että sekä miehillä (55,4 %) että naisilla (51,2 %) lukion kursseilla luettavat kirjat synnyttävät tarpeen lainata aineistoa. Tämä onkin molemmilla sukupuolilla merkittävin syy lainata aineistoa lukion kirjastosta. Tässä yhteydessä ei tarkoiteta kurssikirjoja, vaan esimerkiksi äidinkielen kursseilla luettavia romaaneja. Kuvio paljastaa myös, että toiseksi tärkein vastausvaihtoehto oli ”en lainaa kirjoja enkä lehtiä”. Miehistä 37 % vastasi, ettei lainaa ollenkaan, ja naisten vastaava osuus oli lähes yhtä suuri: 36,4 %. Huomattava osa kyselyyn osallistuneista ei siis käyttänyt lainausmahdollisuutta ollenkaan. Lehtiä lainattiin hiukan vapaa-ajan lukemiseksi, koska miehistä 2,2 % ja naisista 2,5 % vastasi lainaavansa lehtiä vapaa-ajan viettoon varten. Opiskelua varten lehtiä lainasi miehistä vain 1,1 % ja naisista hieman enemmän, eli 5 %. Opiskelun tueksi kirjoja lainasi miehistä 8,7 % ja naisista 10,7 %. Näillä opiskelua varten lainatuilla kirjoilla tarkoitetaan tässä esimerkiksi tietokirjoja, vieraskielisiä kirjoja ja sanakirjoja. Miesten osuus kurssikirjojen lainaajista on suurempi kuin naisten, sillä 12 % miehistä vastasi lainaavansa kurssikirjoja, kun taas naisista vain 6,6 % ilmoitti kurssikirjat syyksi lai-

nata aineistoa. Vapaa-ajan lukemiseksi kirjoja lainasi naisista 6,6 % ja vastaavasti miehistä 5,4 %. Vapaa-ajan käyttöön kirjoja ei siis kovin paljon lainata. Miehistä 37 % vastasi, ettei lainaa ollenkaan kirjoja eikä lehtiä, naista lähes saman verran, 36,4 % vastasi samoin. Seuraavanlaisia syitä lainaamattomuuteen esitettiin:

”Koska en tarvi.”

”Käytän oikeaa kirjastoa.”

”Lainaan niitä kaupunginkirjastosta joka on selkeämpi ja enemmän valikoimaa.”

”Lainaan kirjoja kavereilta tai ostan itselleni.”

”Ei ole vielä tullut tarvetta lainata.”

”En lue.”

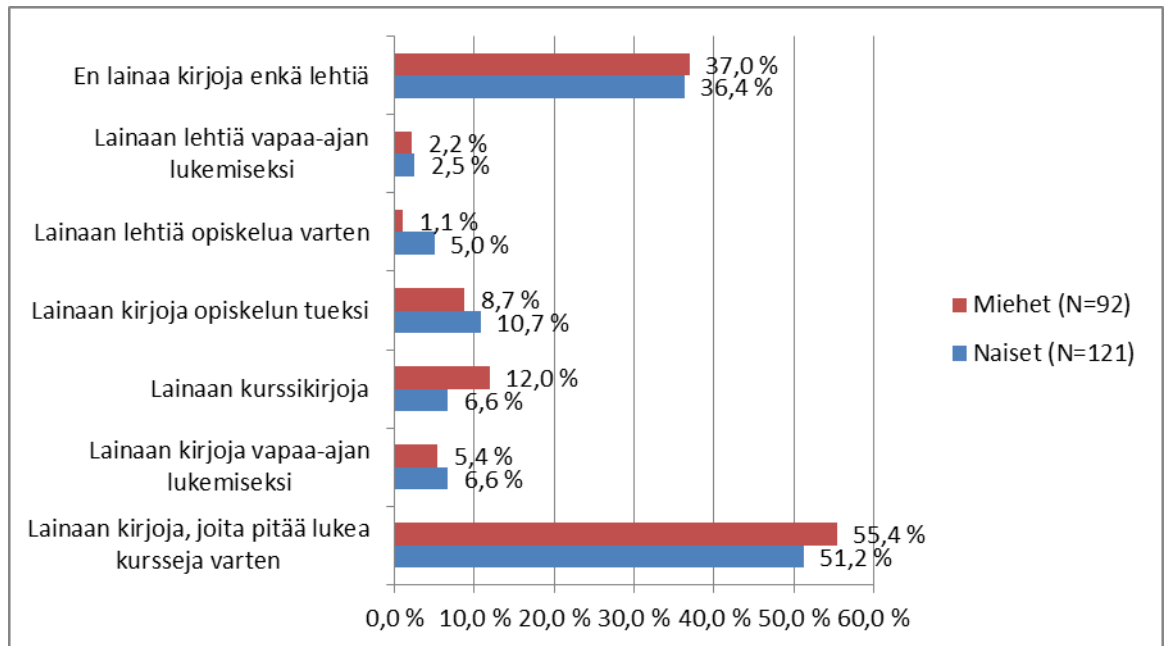
”Niitä voi lukea paikan päällä jos tarvitsee lukea jotain.”

”Ei ole autolehtiä, vaan tylsiä viher-piperryslehtiä!!”

”Minulla ei ole kirjastokorttia.”

”Ei ole tullut mieleen, mutta kurssikirjoja voisi jatkossa lainata.”

Yleisemmin lainaamattomuutta perusteltiin sillä, että tarvittavat kirjat haettiin kaupunginkirjastosta. Kommenteissa saatettiin perustella tätä sillä, että kaupunginkirjaston valikoima on suurempi. Muutamat vastaajat eivät vain kokeneet tarvetta lainaamiseen.

Kuvio 6. Mihin tarkoitukseen aineistoa lainataan?

5.7 Miten vastaajat arvioivat lukion kirjaston aineistoa?

Kysymys 9 oli asteikkoihin perustuva, ja se sisälsi kuusi väittämää, joiden kohdalla vastaajien tuli ympyröidä sopivimman vastausvaihtoehdon numero: **(1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=jokseenkin eri mieltä, 4=täysin eri mieltä)**. Vastaajille annettiin kysymyksen lopussa mahdollisuus kertoa omin sanoin toiveistaan ja mielipiteistään lukion kirjaston lehtien ja kirjojen suhteen. Kysymyksiin 9, 10 ja 11 vastanneiden määrä vaihtelee jopa eri väittämien kohdalla. Jotkut vastaajista ovat jättäneet täyttämättä lomakkeesta kokonaan jonkin kysymyksen tai jättäneet yhden tai useamman väittämän väliin. Erityisesti kysymykseen 9 vastaamisen kokivat jotkut oppilaat hankalaksi, koska he eivät ilmeisesti mielestään olleet kovinkaan perehtyneitä kirjaston tarjontaan. Naisten osalta kysymykseen 9 vastaajia oli keskimäärin 110 ja miehistä kysymykseen vastasi keskimäärin 87. Seuraavat prosenttiluvut on laskettu todellisten vastaajien määrän mukaan. Kysymyksen tuloksia esittävät jäljempänä kuvat 7 ja 8.

Väittämän a ”*Mielestäni Seinäjoen lukion kirjastossa on tarpeeksi monipuolisesti kaunokirjallisuutta.*” Kohdalla 61,6 % naisista oli *jokseenkin samaa mieltä* ja *täysin samaa mieltä* heistä oli 11,6 %. Miehistä 55,7 % ilmoitti olevansa *Jokseenkin sa-*

maa mieltä ja täysin samaa mieltä 21,6 %. Kaunokirjallisuuden monipuolisuuteen ollaan näin ollen melko tyytyväisiä. *Täysin eri mieltä* oli naisista vain 1,8 % ja *jokseenkin eri mieltä* 25 %. Miehistä 13,6 % oli *jokseenkin eri mieltä* ja *täysin eri mieltä* 9,1 %.

Väittämän **b**, *Seinäjoen lukion kirjaston kaunokirjallisuus on nuoria kiinnostavaa*, osalta voidaan todeta, että naisista 56,3 % ja miehistä 50,6 % oli *jokseenkin samaa mieltä*. *Täysin samaa mieltä* oli naisista kuitenkin vain 4,5 % miesten vastaavan lukeman ollessa 9,2 %. *Täysin eri mieltä* oli naisista 2,7 % ja miehistä 16,1 %. *Jokseenkin eri mieltä* naista on kuitenkin jopa 36,6 % ja miehistä 24,1 %. Tämä osoittaa, että vaikka suurin osa vastaajista olikin sitä mieltä että kirjaston kaunokirjallisuus kiinnostaa nuoria, myös vastakkaisia mielipiteitä löytyi. Pirjo Sinko (2005, 35) linjaa yhdeksi koulukirjaston tärkeäksi tehtäväksi myös innostaa oppilaita luku-harrastuksen pariin. Nykyään keskustellaankin paljon nuorten luku- ja kirjoitustaidoista, ja pelätään niiden rapautuvan. Opetushallituksen peruskoulunsa päättävien luku- ja kirjoitustaidon tasoa arvioivassa raportissa esitetään, että mm. lukioon tärkeitävien oppilaiden taidot ovat lähinnä tyydyttävää tai melko hyvää tasoa. Tyttöjen yleistaso oli tyydyttävä (67 %) ja poikien (54 %) kohtalainen. Heikkoja suorituksia oli 16 %. Tiedot kerättiin 2 601 oppilaan otoksesta. (Lappalainen 2011, 33). Pirjo Sinko (2005, 35) toteaa, että hyvien oppimistulosten ja lukuharrastuksen välinen yhteys on kiistaton. Nuoria kiinnostavan kirjallisuuden hankkiminen onkin tätä tietoa vasten perusteltua.

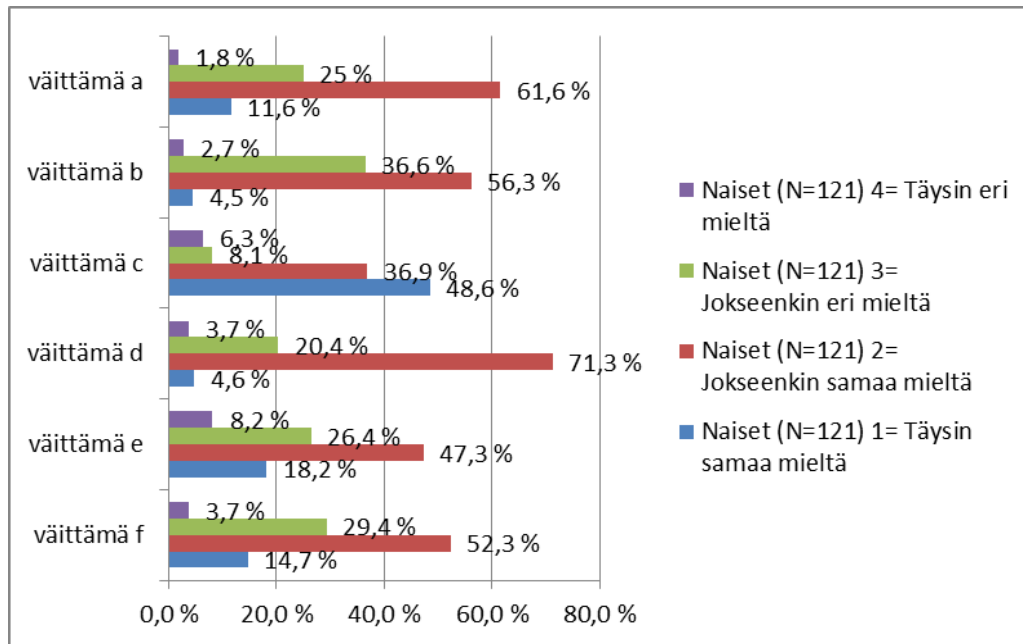
Väittämän **c** ”*mielestäni Seinäjoen lukion kirjastossa pitäisi olla enemmän kurssikirjoja*” kohdalla todella merkittävä osa sekä naisista (48,6 %) että miehistä (37,2 %) oli *täysin samaa mieltä*. *Jokseenkin samaa mieltä* olevien osuuskin oli suuri; naisista 36,9 % ja miehistä 36 % valitsi tämän vaihtoehdon. Tämä olikin kysymyksen 9 väittämistä se, missä vahvimmin otettiin kantaa, jos mittapuuna pitää sitä, kuinka suuri osa vastaajista valitsee vaihtoehdon *täysin samaa mieltä* tai *täysin eri mieltä*. Kyselyn tulosten mukaan voidaan sanoa, että oppilaat haluaisivat lisää kurssikirjoja kirjastoon. *Täysin eri mieltä* kurssikirjojen tarpeellisuudesta valikoimassa oli naista 6,3 % ja miehistä 10,5 %. *Jokseenkin eri mieltä* puolestaan naisista 8,1 % ja miehistä 16,3 %. Muutamissa lomakkeissa tosin vastaaja oli valinnut vaihtoehdon *Täysin eri mieltä*, mutta kuitenkin sanallisessa palautteessa toivottiin

lisää kurssikirjoja. Tällaiset vastaukset antavat luonnollisesti ristiriitaista tietoa. Vastaja oli voinut epähuomiossa valita vaihtoehdon, jota ei ollut tarkoittanut. Kuitenkin enemmistön mielipide käy varsin selväksi.

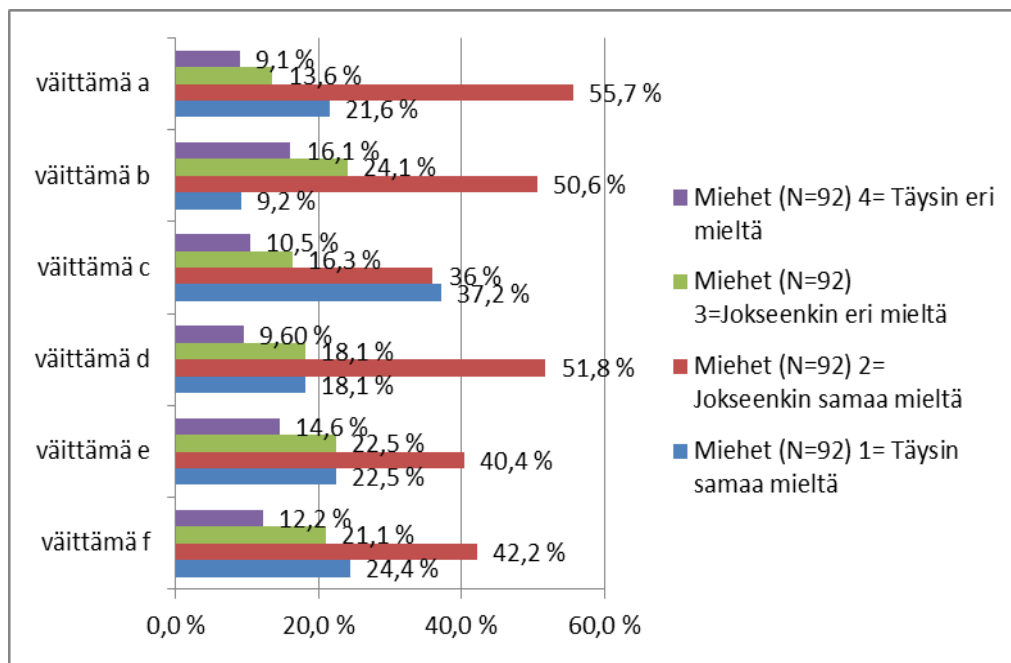
Väittämä **d**, *Seinäjoen lukion tietokirjat vastaavat tarpeitani opiskelussa*, sai vastuksia joiden mukaan huomattava osa vastaajista koki kirjaston tietokirjojen tyydyttävän heidän tarpeensa. *Jokseenkin samaa mieltä* oli naisista peräti 71,3 % ja miehistäkin 51,8 %. *Täysin samaa mieltä* olevia oli naisista 4,6 % ja miehistä jopa 18,1 %. *Jokseenkin eri mieltä* naisista oli 20,4 % ja miehistä 18,1 %. *Täysin eri mieltä* olevista oli naisia 3,7 % ja miehiä 9,6 %. Miehet ovat tietokirjavalikoimaan tyytymättömämpiä, mutta kuitenkin enemmistö vastaajista on tyytyväinen aineistoon tältä osin.

Väittämä **e** on seuraavanlainen: *Joudun usein hakemaan opiskelussa tarvitsemi kirjat kaupunginkirjastosta tai muista kirjastoista, koska en saa niitä lukion kirjastosta*. Väittämän avulla haluttiin tarkastella sitä, onko tarvittavaa materiaalia riittävästi saatavilla. Ilmeisesti lukion kirjaston aineisto ei kuitenkaan yksin riitä täyttämään opiskeluun liittyviä tarpeita, koska *jokseenkin samaa mieltä* oli naisista 47,3 % ja miehistä jopa 40,4 %. *Täysin samaa mieltä* oli naista 18,2 % ja miehistä 22,5 %. *Jokseenkin eri mieltä* olevien osuus naisten osalta oli 26,4 % miesten vastaavan osuuden ollessa 22,5 %. *Täysin eri mieltä* naista oli 8,2 % ja miehistä 14,6 %.

Tyytyväisyyttä lehtivalikoimaan kartoitti väittämä **f**: *Seinäjoen lukion kirjastossa on riittävä lehtivalikoima*. Jälleen suurin osa vastaajista oli *jokseenkin samaa mieltä*, naisten osalta 52,3 % pitää lehtivalikoimaa kattavana ja miehistäkin 42,2 % oli samaa mieltä. Myös *täysin samaa mieltä* olevien osuus oli melko suuri etenkin miesten (24,4 %) osalta. Naisista tätä mieltä oli 14,7 %. Naiset näyttävät olevan lehtivalikoimaan hiukan tyytymättömämpiä, koska heistä 29,4 % oli *jokseenkin eri mieltä*. Miehistä näin vastasi 21,1 %. Kuitenkin on huomattava, että *täysin eri mieltä* oli naisista vain 3,7 % ja miehistä 12,2 %, joten on todettava, että miehet näyttävät valitsevan rohkeammin ”vahvemman” kannan kysyttävään asiaan.

Kuvio 7. Miten naiset arvioivat lukion kirjaston aineistoa?

Kuvio 8. Miten miehet arvioivat lukion kirjaston aineistoa?

Seuraavassa on vastaajien esittämiä mielipiteitä ja toiveita kirjaston aineistoa koskien. Useissa kommentteissa esille nousee toive saada lisää kurssikirjoja valikoimiin:

”Enemmän kursseille pakollisia kirjoja, niin että kaikki sais ☺”

”Enemmän pakollisten kurssien kirjoja. Esim. jos käy vain 1 kurssin fyysiikkaa ei tarvitsisi ostaa kirjaa, kun sille ei ole sitten enää käyttöä.”

”Voisi olla uskonnon, historian ja yhteiskuntaopin pakollisten kurssien kirjoja.”

”Enemmän opiskelukirjoja/kurssikirjoja.”

Pakollisten kurssien kirjoja haluttaisiin lisää valikoimiin, etenkin jos kyse on aineista joista pidetään vain yksi pakollinen kurssi. Järvenpään lukion kirjaston käyttö lisääntyi huomattavasti, kun kirjastoon saatiin lisää kurssikirjoja. (Lauronen & Suvensaari [viitattu 19.5.2011]). Varmasti Seinäjoen lukion kirjastonkin lainausmäärät lisääntyisivät, jos kurssikirjoja hankittaisiin lisää. Kurssikirjat aiheuttavat merkittäviä kustannuksia oppilaille ja näiden vanhemmille. Usein kalliita kirjoja ei voida edes käyttää pitkään, koska painoksiin tehdään tiuhaan tahtiin muutoksia. Uskoisinkin, että mahdollisuus tarjota kurssikirjoja enemmän oppilaiden käyttöön lisäisi paitsi lukion kirjaston käyttöä ja kiinnostusta siihen, myös yleisesti nuorten kiinnostusta Seinäjoen lukiota kohtaan opiskelupaikkana.

Vastaajien kommentteissa tuodaan esille myös tyytyväisyyttä aineistoon:

”Lehtivalikoima on todella hyvä.”

”Jatkakaa samaan malliin.”

”Niitä on paljon ja monipuolisesti.”

”Kirjoja on tarpeeksi ja on mukavaa kun on paljon kaunokirjallisuutta.”

”Hyviä kirjoja ja mainiot lehtivalikoimat.”

Vastaajilla on myös joitakin toiveita kirjojen ja lehtien suhteen. Muutamat vastaajat toivat esiin sen, etteivät he käytä tai lainaa painettua aineistoa juurikaan, eivätkä näin ollen koe osaavansa arvioida aineiston laatua:

"Lisää fantasiaa ja science-fictionia."

"Espanjankielisiä lehtiä."

"En erityisemmin lue Sjk lukion kirjastosta lainattuja kirjoja/lehtiä, enkä ole tutustunut valikoimaan..."

"En paljon käytä, mutta kai ihan ok."

"Olis kivaa jos niitä tiloja vois jotenki laajentaa ja samoin sitä valikoida."

"Uudempia."

"Urheilu-aiheisia lehtiä lisää."

"Valikoimaa tarvittaisiin lisää. Pienellä kirjastolla siihen ei kuitenkaan ole suuria mahdollisuuksia."

"Suomenkielisiä lehtiä voisi olla tarjonnassa enemmän, samaten niitä kurssikirjoja."

"Enemmän vieraskielistä materiaalia."

"En osaa sanoa, koska en käytä ko. kirjastoa aktiivisesti."

"Cosmoa sinne☺"

"Nuortenkirjoista on saatavilla tarjontaa vain ongelmarealismia edustavista teoksista. Vaihtelua enemmän!"

"Urheilu-, kunto-, ruokalehtiä! + lääketieteeseen, terveyteen ja matkailuun liittyviä lehtiä lisää!"

5.8 Miten vastaajat arvioivat lukion kirjaston palveluita?

Kysymys 10 oli myös asteikkoihin perustuva, ja se sisälsi kuusi väittämää, joiden kohdalla vastaajien tuli ympyröidä sopivimman vastausvaihtoehdon numero: **(1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=jokseenkin eri mieltä, 4=täysin eri mieltä)**. Kysymyksen avulla haluttiin saada selville vastaajien arvioita lukion kirjaston palveluista. Kysymykseen 10 vastanneita naisia oli keskimäärin 115 ja miehistä keskimäärin 89 vastasi kysymykseen. Näin ollen kysymys 10 kiinnostasti vastaajia enemmän kuin kysymys 9. Kysymyksen lopussa oli annettu vastaajille mahdollisuus antaa sanallista palautetta palveluista. Kuviot 9 ja 10 havainnollistavat kysymyksen tulokset naisten ja miesten osalta.

Väittämän **a**, *”minulle esiteltiin lukion kirjaston palveluita, kun aloitin opiskelun”* avulla haluttiin selvittää sitä onko lukion tarjoamista kirjastopalveluista kerrottu lukion aloittaville oppilaille. *Opetushallituksen lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden* (2003, 16) mukaan lukiolaisia tulisi opastaa kirjastonkäytössä. *Seinäjoen koulun ja kirjaston yhteistyösuunnitelmassa 2010-2011*(2010, 4-9) myös korostetaan sitä, että lukion ensimmäisen vuoden oppilaita tulisi perehdyttää kirjastonkäyttöön. Näiden velvoitteiden valossa lukion toisen vuosikurssin oppilaiden tulisi olla hyvinkin tietoisia siitä, mitä kirjastopalveluita heidän lukionsa tarjoaa. Yllättävää onkin, että *Jokseenkin eri mieltä* oli naisista peräti 34,8 % ja miehistä 27,8 %. *Täysin eri mieltä* puolestaan oli naisista 19,1 % ja miehistä 15,6 %. Miehistä 35,6 % ja naisista 32,2 % oli *jokseenkin samaa mieltä* ja *täysin samaa mieltä* oli miehistä 21,1 % ja naista 13,9 %. Voidaankin todeta, että naisvastaajista suurin osa koki, ettei lukion kirjaston palveluita ollut esitelty heille opiskelun alussa. Miesten vastaukset poikkesivat jonkun verran, koska suurin osa miesvastaajista oli sitä mieltä, että tietoa palveluista oli saatu. Kuitenkin heistäkin merkittävä osa koki tiedotuksen riittämättömäksi.

Väittämä **b**, *”Olen saanut lukiossa kirjastonkäytön opetusta, (verkkotiedonlähteisiin tutustumista, omatoimisen tiedonhaun opettelemista ym.)”* kartoitti edelleen sitä, miten hyvin vastaajat kokivat saaneensa opastusta kirjastonkäytössä. Kuten edellä mainittiin, *Opetussuunnitelman perusteissa* (2003, 16, 26) jo esitettiin lukioille velvoite perehdyttää oppilaat kirjastonkäyttöön ja järjestää tiedonhallinnan opetusta. Kysymys kuuluukin, kuinka hyvin tämä ihanne toteutuu käytännössä? Jos oppilaat

eivät koe saaneensa kirjastonkäytön opetusta tai edes tietoa kirjaston palveluista, kuinka hyvin tiedonhallinnan opetus on järjestetty? Onko se sittenkään niin oleellinen osa opetussuunnitelmaa, kuin sen pitäisi *Opetussuunnitelman perusteiden* mukaan olla? Kuten jo on todettu, tiedonhallintataitojen merkitystä korostetaan nykyään paljon. Mm. Pirjo Sinkon (2005, 20-23) mukaan valtakunnallisella tasolla on esitetty lukioille selkeä vaatimus huolehtia tiedonhallintataitojen opetuksesta. Samalla hän muistuttaa siitä, miten koulukirjaston laatu heijastaa oppilaitoksessa vallitsevaa oppimiskäsitystä. Kyse on siitä, onko koulu tai lukio omaksunut uudistuvan oppimiskäsityksen, vai nojaako se yhä vanhaan oppimiskäsitykseen, jossa tiedon siirtäminen opettajalta oppilaalle on keskeistä. Selvää ainakin on, että oleellinen osa uudistuvaa oppimiskäsitystä on tiedonhallintataitojen opetus, ja siihen liittyen kirjastonkäytön opetus, koska sen avulla oppilaiden kriittistä suhtautumista informaatioon ja tietoyhteiskunnassa toimimisen vaatimia taitoja voidaan kehittää.

Kun tutkitaan väittämän **b** antamia vastaustuloksia, voidaan todeta, että naisista 38,8 % ja miehistä 28,7 % oli *jokseenkin eri mieltä*. *Täysin eri mieltä* oli naisista 21,6 % ja miehistä 19,1 %. *Täysin samaa mieltä* oli naisista 9,5 % ja miehistä 11,5 %. *Jokseenkin samaa mieltä* olevista oli naisia 30,2 % ja miehiä 40,2 %. Miehet ovat sekä tämän, että väittämän **a** kohdalla tyytyväisempiä saamaansa kirjastonkäytön ohjaukseen. Suurin osa naisista taas koki, ettei kirjastonkäytön opetusta ollut saatu, ja samalla tavoin ajattelevien miestenkin osuus on kohtalainen. Tutkimustulosten perusteella näyttää siltä, ettei kirjastonkäytön opetus ole ollut riittävä.

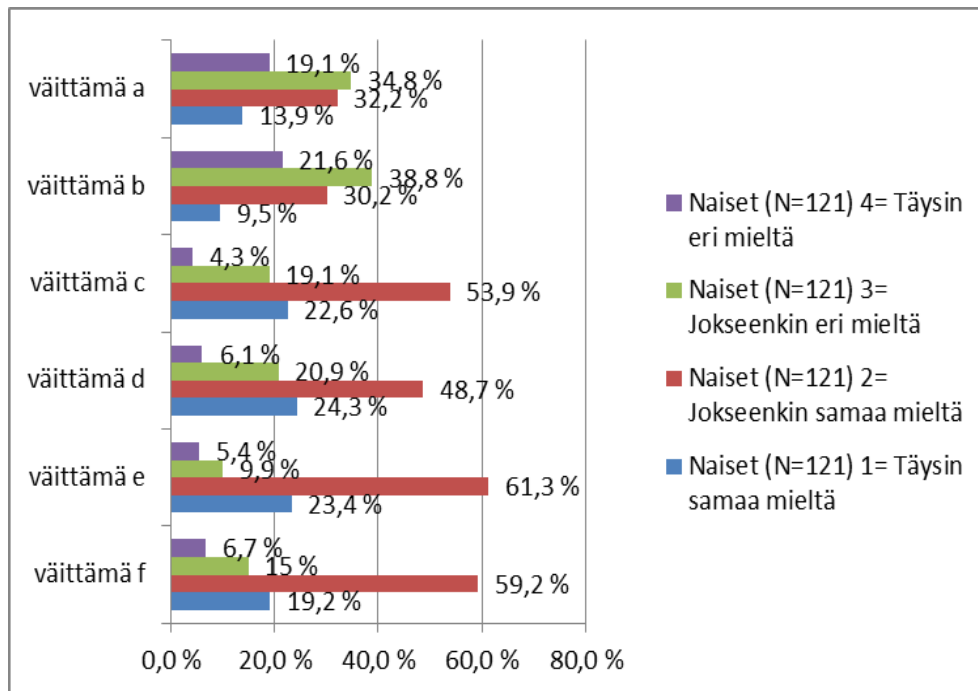
Väittämän **c**, *"Kirjaston tilat ovat mielestäni asianmukaiset, kirjastossa on hyvä opiskella"* avulla haluttiin saada tietoa oppilaiden tyytyväisyydestä kirjaston fyysiseen tilaan. Vastaajista *täysin samaa mieltä* oli naisista 22,6 % ja miehistä 28,4 % sekä *jokseenkin samaa mieltä* naisista 53,9 % ja miehistä 45,5 %. Näin ollen näyttää siltä, että kummankin sukupuolen vastaajat ovat varsin tyytyväisiä kirjaston tiloihin. *Jokseenkin eri mieltä* olevia naisia oli 19,1 % ja miehiä 15,9 % *täysin eri mieltä* puolestaan on naisista vain 4,3 % ja miehistä 10,2 %. Kiinnostavaa on kuitenkin se, että palveluiden sanallisissa arvioissa tuodaan usein esiin kirjastotilojen pieni koko ja hankalaksi koettu sijainti kellarissa.

Väittämä **d** oli seuraavanlainen: *”Minusta Seinäjoen lukion kirjastossa on helppo saada palvelua, paikalla on usein kirjastoa hoitava henkilö, jolta voi pyytää apua”*. Jokseenkin samaa mieltä ilmoitti olevansa naisista 48,7 % ja miehistä näin vastasi 50 % *täysin samaa mieltä* oli naisista 24,3 % ja miehistä 25 %. Apua siis kokee suurin osa tarvittaessa saavansa. *Jokseenkin eri mieltä* on naisista 20,9 % ja miehistä vastaavasti 17 % *täysin eri mieltä* puolestaan 6,1 % naisista ja 8 % miehistä.

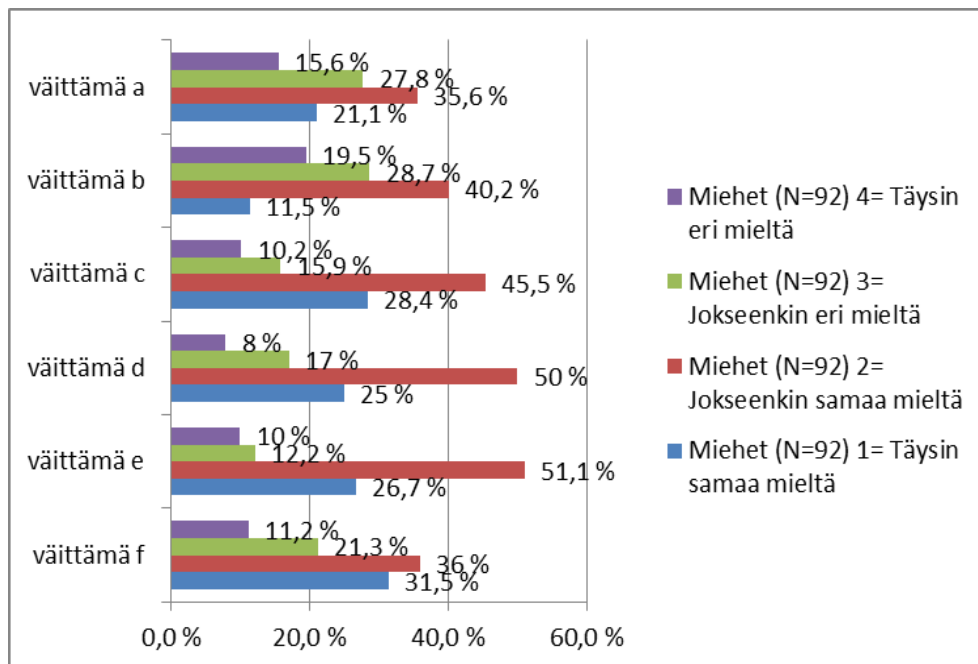
Väittämä **e**, *”Kirjastoa hoitava henkilö osaa tarpeeksi hyvin auttaa minua (kirjojen etsimisessä ym.)”* kartoittaa edelleen oppilaiden kokemuksia siitä, onko mm. tiedon hankintaan saatavilla ohjausta ja osaako kirjastosta vastaava henkilö auttaa esimerkiksi sopivan aineiston etsimisessä. Artikkelissaan Katariina Lauronen korostaa neuvontatyön merkitystä koulukirjaston toiminnassa, ja eräs neuvontatyön tärkeä osa-alue on tiedonhallintataitojen opetus (2005b, 98-99). *Jokseenkin samaa mieltä* oli naisista 61,3 % ja miehistä 51,1 % *täysin samaa mieltä* olevia naisia oli 19,1 % ja miehiä puolestaan 26,7 %. *Jokseenkin eri mieltä* oli naisista vain 9,9 % ja miehistä 12,2 %, *täysin eri mieltä* oli naisista 5,4 % ja miehistä 10 %. Miehet olivat hiukan tyytymättömämpiä. Toisaalta heidän joukostaan löytyi myös suurempi määrä *täysin samaa mieltä* olevia. Esitetyt tulokset eivät kuitenkaan kerro tarkemmin siitä, miten tiedonhallintataitojen tai kirjastonkäytön opetus on Seinäjoen lukiossa todellisuudessa järjestetty, ja onko sitä järjestetty? Ovatko oppilaat tyytyväisiä siihen, että kirjastovastaava hakee heille heidän etsimänsä kirjan hyllystä? Neuvontatyöhön tulisi kuulua myös tiedonhallintataitojen opetusta, mutta ovatko oppilaat tietoisia siitä? Tiedonhallintataitojen opetuksen laadun selvittäminen vaatisi vielä tarkempia kysymyksiä, mutta ei vain oppilaita. Myös opettajien käsitys tiedonhallintataitojen opetuksen laadusta ja kattavuudesta tulisi saada selville.

Kysymyksen viimeinen väittämä on **f**: *”kirjaston aukioloajat ovat sopivat”*. *Jokseenkin samaa mieltä* oli naisista huomattavin osa, 59,2 % ja miehistä 36 %. *Täysin samaa mieltä* oli naisista 19,2 % ja miehistä 31,5 % *jokseenkin eri mieltä* oli 15 % naisista ja 21,3 % miehistä *täysin eri mieltä* puolestaan oli naisista 6,7 % ja miehistä 11,2 %. Aukioloaikoihin ollaan keskimäärin siis tyytyväisiä. Jälleen voidaan huomata, että miehet valitsevat yleensä naisia useammin *täysin samaa mieltä* -

vaihtoehdon naisten valitessa mieluummin *jokseenkin samaa mieltä* -vaihtoehdon. Sama toki koskee myös *täysin eri mieltä* -vaihtoehtoa.

Kuvio 9. Miten naiset arvioivat lukion kirjaston palveluita?

Kuvio 10. Miten miehet arvioivat lukion kirjaston palveluita?

Kysymyksen 10 sanallisen palautteen osioon oli kirjoitettu seuraavanlaisia kommentteja. Muutamassa lomakkeessa tuotiin esiin toive aukioloaikojen jatkamisesta:

”Voisi olla kauemmin auki, koska joillain iltalukiota...yms. Henkilökunta usein jossain muualla.”

”Voisi aueta 7.45.”

Jotkut myös kaipaivat henkilökuntaa paikanpäälle useammin. Ongelmia palvelun laadun suhteen voikin ilmetä, mikäli kirjastosta tilapäisesti vastaavien henkilöiden (harjoittelijat ja siviilipalvelusmiehet) vaihtuvuus on suuri. On selvää, että lyhyehkön harjoittelujakson aikana ei välttämättä ehditä omaksua kaikkea hyvän kirjastopalvelun kannalta oleellista tietoa ja harjoittelupaikan käytäntöjä. Palvelun saatavuuden kannalta haasteellista voi olla myös se jos kirjastosta vastaavalla henkilöllä ei ole esimerkiksi opiskelun kautta saatua kirjastoalan tietoutta. Tässä korostuu kin harjoittelijan tai siviilipalvelusmiehen työhön perehdyttämisen merkitys.

”Kirjastossa voisi olla HLÖ jolta voi kysyä apua.”

”Paikalla ei kovin usein oo ketään ja palvelu on välillä vähän tietämättöä.”

Useat vastaajat myös kehuvat palveluita hyviksi ja ovat tyytyväisiä kirjastoon.

”Hyvää palvelua.”

”Ei mitään valittamista.”

”Ihan hyvä näin.”

”Ystävällisyys.”

Joku toivoi myös lisää aktiviteetteja kirjastoon. Voitaisiinko yhteistyötä kaupungin kirjaston kanssa lisätä, ja yhdessä kehittää hyödyllisiä aktiviteetteja? Kaupungin-

kirjaston henkilökunta voisi tehdä vierailuja lukiolle, johon voitaisiin yhdistää tiedonhallinnan opetusta, ja esimerkiksi kirjavinkkausta. Näin myös oppilaat saisivat enemmän kaipaamaansa tietoa kirjastonkäytöstä, ja kaupunginkirjasto voisi markkinoida omia palveluitaan oppilaille. Uskon, että yhteistyötä lukion ja kaupunginkirjaston välillä voitaisiin lisätä, jotta *Seinäjoen koulun ja kirjaston yhteistyösuunnitelmassa 2010-2011*(2010, 4-9) määritellyt tavoitteet toteutuisivat vielä paremmin. On huomattava, että tämän tutkimuksen mukaan merkittävä osa vastaajista koki, ettei ollut saanut kirjastonkäytön opetusta lukiossa.

”Palvelu pelaa, mutta enemmän aktiviteetteja... Koneita enemmän ja toimivia sellaisia.”

Vastaajien kommentteissa toivotaan myös usein isompaa kirjastotilaa, enemmän tietokoneita ja sitä, että palveluista kerrottaisiin enemmän. Jotkut kokivat, ettei heillä ollut kokemusta palvelusta.

”Liian vähän koneita. Monet koneet vanhoja ja ne tilityttää ja on usein rikki.”

”Niihin pitäisi tutustuttaa enemmän.”

”Enemmän tilaa opiskelua varten.”

”Ei oikein ole kokemusta tästä palvelusta.”

”Koneet toimis nii olis jes!”

Hieman yllättävää on, että jotkut vastaajat olivat ehdottomasti sitä mieltä, ettei tunteja pitäisi kirjastossa pitää. He näyttävät pitävän kirjastoa enemmän vapaa-ajan tilana ja läksyjenlukupaikkana, kuin opetuskäytössä olevana oppimisympäristönä. Johtuneeko tämä siitä, ettei koulukirjaston ihannetapauksessa keskeinen rooli mm. tiedonhallintataitojen opetuksessa ole oppilaille mitenkään selvä? Jos näin on, voidaan pohtia sitä, onko kirjaston merkitys oppimisympäristönä todella ymmärretty Seinäjoen lukiossa? Vai onko kirjasto kuitenkin perimmiltään ”ihan hyvä”, mutta ei niin kiinteä osa opetusta ja lukiota yleensä?

”Mielestäni on naurettavaa että kirjaston tilat suljetaan jos ne on varattu kun vain max ½ koneista on käytössä. Monesti on mennyt päivä pilalle kun kirjasto on ollut kiinni JA opetuskäyttöön tark. ATK luokat tyhjillään.”

”Mielestäni oppitunteja kirjastossa pitäisi rajoittaa, sillä moni oppilas käyttää kirjastoa hyppytunneilla rauhallisena läksyjentekoympäristönä.”

”Ei tunteja siellä!!!!”

5.9 Miten vastaajat arvioivat lukion kirjaston tietokoneiden asianmukaisuutta?

Kysymys 11 koski lukion kirjaston tietokoneita, ja sen avulla haluttiin selvittää vastaajien mielipiteitä siitä ovatko tietokoneet opiskeluun sopivia ja onko niitä riittävästi. Asteikkoihin perustuvista kysymyksistä vastaajia kiinnosti eniten vastata kysymykseen 11. Naisista keskimäärin 117 esitti mielipiteensä tietokoneista, ja miesten vastaava lukema oli 88. Kysymys sisälsi viisi väittämää (a, b, c, d ja e), joiden kohdalla vastaajien tuli ympyröidä sopivimman vastausvaihtoehdon numero: **(1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=jokseenkin eri mieltä, 4=täysin eri mieltä)**. Kuviot 11 ja 12 esittävät kysymyksen tuloksia.

Väittämä **a** oli seuraavanlainen: ”*Seinäjoen lukion kirjaston tietokoneet ovat vanhanaikaisia*”. *Jokseenkin samaa mieltä* oli naisista 48,7 % ja miehistä 40,4 %, *täysin samaa mieltä* naisista oli 17,9 % ja miehistä peräti 34,8 %. *Jokseenkin eri mieltä* olevista naisia oli 26,5 % ja miehiä 19,1 % ja *täysin eri mieltä* oli naisista 6,8 % ja miehistä 5,6 %. Etenkin miehet ovat siis sitä mieltä, että kirjaston tietokoneet ovat vanhanaikaisia, eikä samaa mieltä olevien naistenkaan osuus pieni ole. Suuri osa vastaajista toivoisi päivitystä tietokoneiden osalta. Voitaisiinko lukiolla mahdollisesti harkita litteiden näyttöjen hankintaa? Litteät näytöt vievät huomattavasti vähemmän tilaa kuin perinteiset kuvaputkinäytöt, joita lukion kirjastossa käytettiin työharjoitteluni aikana (syksyllä 2009), ja niiden sijoittaminen kirjastotilaan voisi siten olla helpompaa.

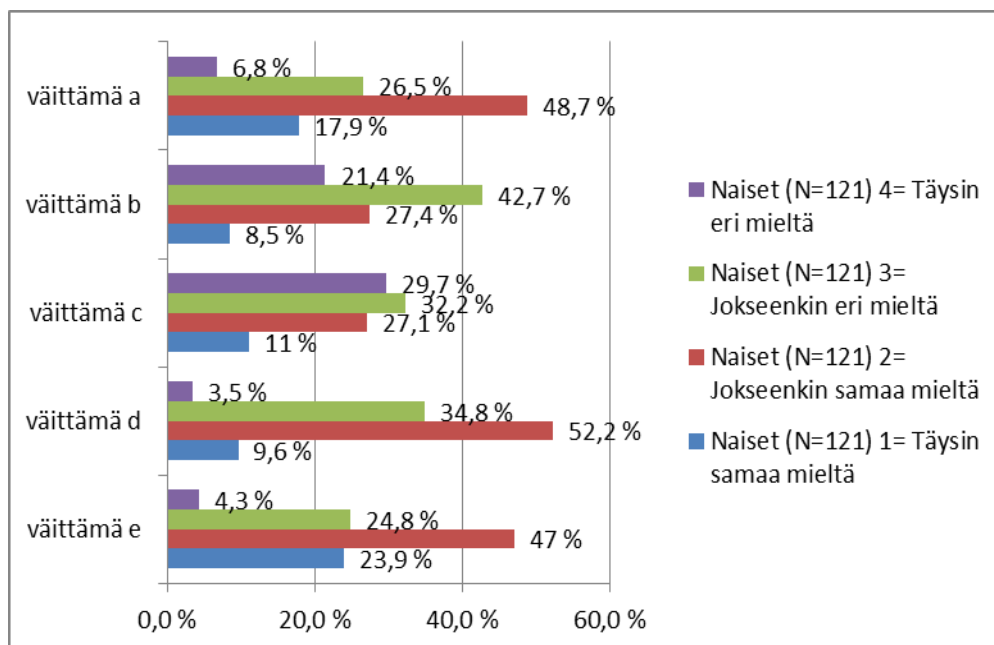
Onko tietokoneita sitten riittävästi? Tähän kysymykseen vastausta etsittiin väittämän **b**, ”*tietokoneita on riittävästi*” avulla. *Jokseenkin samaa mieltä* oli naisista vain 27,4 % ja miehistä 44,9 %. *Täysin samaa mieltä* oli naisista 8,5 % ja miehistä 9 %, *jokseenkin eri mieltä* olevia naisia oli 42,7 % ja miehiä 29,2 %. *Täysin eri mieltä* oli naisista 21,4 % ja miehistä 16,9 %. Varsinkin naiset ovat tyytymättömiä tietokoneiden määrään. Miesten osalta suurempi määrä vastaajia oli nykyiseen tietokoneiden määrään tyytyväinen tutkimustulosten valossa. Kuitenkin sanallista palautetta annettiin paljon siitä, että tietokoneita on liian vähän. Lukion kirjastossa on 16 tietokonetta, mikä on melko pieni lukema lukion oppilasmäärään verrattuna. Tilannetta vaikeuttaa ainakin se, jos tietokoneita on epäkunnossa, ja sen vuoksi poissa käytöstä. Tästä jotkut vastaajat huomauttivatkin.

Väittämän **c**, ”*teen yleensä tietokonetta vaativat koulutehtäväni lukion kirjastossa*” avulla haluttiin kartoittaa sitä, kuinka tärkeitä lukion kirjaston tietokoneet ovat oppilaille koulutehtävien tekemisen kannalta. *Jokseenkin samaa mieltä* naisista oli 27,1 % ja miehistä 25,6 %, *täysin samaa mieltä* naisista oli 11 % ja miesten vastaava lukema oli 9,3 %. *Jokseenkin eri mieltä* oli naisista 32,2 % ja miehistä 36 %. *Täysin eri mieltä* olevia naisia oli 29,7 % ja miehiä 29,1 %. Mielenpiteet jakautuivat molempien sukupuolten kohdalla melko tasaisesti. Suurin osa vastaajista ei pitänyt kirjastoa ensisijaisena koulutehtävientekopaikkana, mutta toisaalta naisten kohdalla *jokseenkin samaa mieltä* olevia oli kuitenkin myös melko paljon.

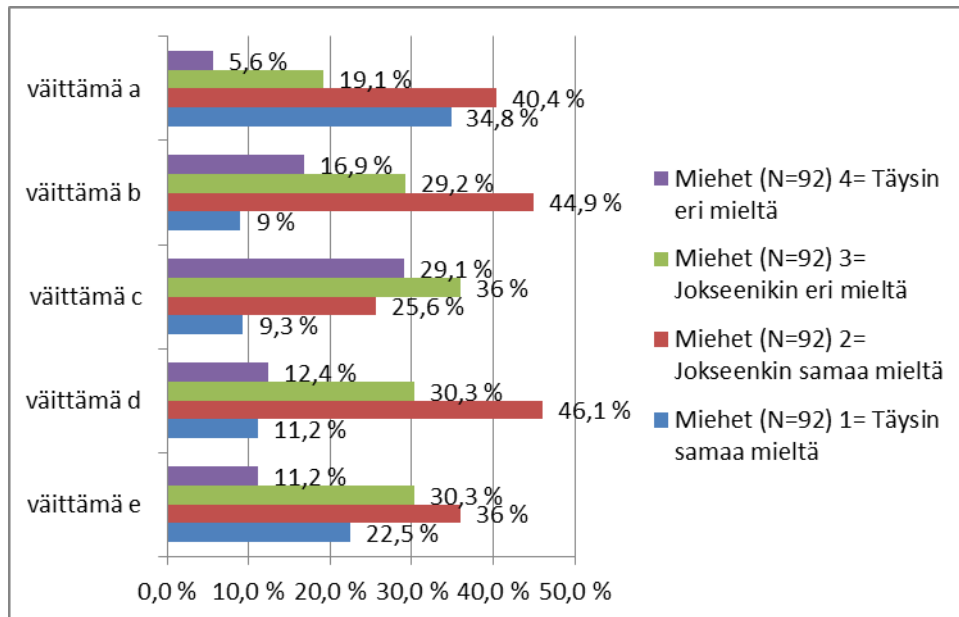
Väittämän **d**, ”*Seinäjoen lukion kirjaston tietokoneille on vaikea päästä*” avulla haluttiin saada tietoa siitä, kuinka huonoksi tai hyväksi palvelun saatavuus koetaan tietokoneiden osalta. *Jokseenkin samaa mieltä* oli naisista 52,2 % ja miehistä 46,1 %, *täysin samaa mieltä* oli naisista 9,6 % ja miehistä 11,2 %. *Jokseenkin eri mieltä* oli naisista 34,8 % ja miehistä 30,3 %, *täysin eri mieltä* oli naisista vain 3,5 % ja miehistä 12,4 %. Enemmistö sekä naisista että miehistä kokee, että tietokoneille on vaikea päästä. Melko huomattava on kuitenkin myös niiden osuus, jotka kokivat, ettei tietokoneille ole vaikea päästä.

Kysymyksen 11 viimeisen väittämän **e**, ”*Seinäjoen lukion kirjaston tietokoneet ovat usein epäkunnossa*” avulla haluttiin selvittää, mitä mieltä tietokoneiden kunnosta ollaan. *Jokseenkin samaa mieltä* oli naisista 47 % ja miehistä 36 %, *täysin samaa mieltä* puolestaan oli 23,9 % naisista ja 22,5 % miehistä. *Jokseenkin eri mieltä* oli

naisista 24,8 % ja miehistä 30,3 %, *täysin eri mieltä* oli naisista 4,3 % ja miehistä 11,2 %. Tulokset antavat viitteitä siitä, että tietokoneiden epäkunnossa oleminen ei ole harvinaista vastaajien mielestä. Etenkin naiset kokevat, etteivät tietokoneet ole usein käyttökunnossa. Eija Hirvimäki (2005, 68) korosti artikkelissaan yhteistyön merkitystä koulukirjastosta vastaavan henkilö ja atk-opettajan välillä. Toimivan yhteistyön avulla voidaan varmistaa myös, että tietokoneiden huolto toimii. Voidaan-kin pohtia sitä, onko koulukirjaston tietokoneiden huoltaminen järjestelmällistä, jos koneet ovat usein epäkunnossa? Eikö tieto epäkohdista kulje kirjastosta vastaavan henkilön ja atk-opettajan välillä? Onko eri henkilöiden vastualueet määritelty selkeästi?

Kuvio 11. Miten naiset arvioivat lukion kirjaston tietokoneiden asianmukaisuutta?

Kuvio 12. Miten miehet arvioivat lukion kirjaston tietokoneiden asianmukaisuutta?

Myös kysymyksen 11 lopussa oli avoimen kysymyksen osuus, jossa vastaajien toivottiin esittävän mielipiteitään ja toiveitaan kirjaston tietokoneita koskien. Usein miten esille nousevat kommentit siitä, että tietokoneiden kunnossa on toivomisen varaa, eikä rikki menneitä tietokoneita korjata tai huolleta riittävästi.

Jotkut vastaajista ainakin toivat esille tietyn epäkohdan, jonka totesin itse työharjoitteluni aikaan, ja josta myös kerroin atk-opettajalle. Syksyllä ja alkutalvella 2009 lukion kirjastossa oli eräässä tietokoneessa samankaltaisia toimintaongelmia, joista muutamat vastaajat huomauttavat vielä 14.9.2010, kun kyselylomakkeet täytettiin. Kyseinen tietokone sammui itsekseen. Tämä ainakin viittaa siihen, että tiedonkulussa olisi tehostamisen varaa.

”Koneet toimivat mainiosti ja nettiyhteys on hyvä. Sen kauimmaisessa nurkassa olevan itsekseen sammuilevan koneen suhteen voisi kyllä tehdä jotain.”

”On hyötyä, mutta epäkunnossa olevia koneita korjataan harvoin.”

”Kun tietokone on rikki, ei asiaa auta se, että ”EPÄKUNNOSSA” -lappu ripustetaan useaksi kuukaudeksi. Koettakaa joskus korjata rikkinäiset tietokoneet.☺”

”Joissain koneissa netti sulkeutuu itsestään välillä.”

”Koneet ovat ihan perushyviä, mutta välillä ne ovat hitaita ja niissä on toimintaongelmia eli välillä ne tilittelevat ja yksi kone ainakin saattaa sammua kesken kaiken eikä enää käynnisty.”

”Muuten hyvä, mutta aina tilitissä.”

”Välillä toimii hyvinki, välillä EI.”

Jälleen myös toivotaan, että tietokoneita olisi käytössä enemmän. Ongelmallisena pidetään sitä, että tietokoneille joudutaan joskus jonottamaan.

”Tietokone on välttämätön opiskelussa. Kirjastossa tietokoneita voisi olla enemmän ja ne ovat usein epäkunnossa.”

”Juu on hyötyä. Enemmän koneita, TOIMIVIA!”

”Lisää tietokoneita.”

”Niitä on ehkä liian vähän ja ne ovat usein rikki tai epäkunnossa.”

”On hyötyä jos sinne joskus pääsisi. Lisää tietokoneita.”

”Voisi olla enemmän koneita. Toimivat melko hyvin, vaikka ovat hie-
man vanhoja.”

Useat vastaajat myös ilmaisivat, että tietokoneista on heille opiskelussa hyötyä ja että on hyvä, että on olemassa mahdollisuus käyttää tietokoneita kirjastossa:

”On hyötyä!”

”Voisi olla paremmat koneet ja on niistä hyötyä joillakin kursseilla.”

”Hyötyä koneista on se, että voi vaihtaa salasanan ja tehdä valintoja.”

”On hyötyä, jos ei voi vaikka kotona tehdä jotain työtä, voi tehdä sen koulussa.”

”On hyötyä. Ei pois saa ottaa ☹️”

”Vähän on vanhoja kun on tottunut parempaan mutta kyllä niillä saa kaiken tarvittavan tehtyä.”

”Hyviä mutta joskus hitaita.”

”Koneet ovat hyviä. Kuitenkin usein rikki ja käytössä.”

”On läksyjien tekoon.”

”Niistä on paljon hyötyä. En keksi parannus ehdotuksia.”

”Ne ovat mielestäni hyvät ja ne hyödyttävät minua, kun teen koulutehtäviä.”

Vastaajien vaatimukset tietokoneiden suhteen olivat melko maltillisia: ne koettiin usein ”koulun koneiksi ihan hyviksi”, vaikka toimintaongelmia joskus ilmenikin. Jotkut olivat tyytyväisiä myös tietokoneiden toimintaan. Yleisesti voidaan sanoa, että tietokoneiden huoltoon toivotaan aktiivisempaa otetta ja myös, että tietokoneita olisi enemmän. Selvää on myös, että vastaajat kokevat kirjaston tietokoneet hyödyllisiksi ja tärkeiksi. Joitakin tietokoneiden toimintaan liittyviä parannusehdotuksia esitettiin:

”Ehdottaisin uudempia koneita.”

”On→ jotkut päivitykset jotka auttavat parantamaan sivustojen pyörittystä voisivat olla hyviä esim. Shockwave player(?), yms. Ilman niitä jotkut sivut eivät toimi.”

5.10 Miten lukion kirjastosta voitaisiin tehdä houkuttelevampi – vastaajien ajatuksia ja ehdotuksia

Kyselylomakkeen viimeinen kysymys 12 oli avoin kysymys, jonka avulla haluttiin saada selville vastaajien mielipiteitä siitä, miten lukion kirjastosta voitaisiin tehdä heidän mielestään houkuttelevampi paikka, ja mikä voisi saada vastaajat käyttämään kirjastoa, jos he eivät ole kirjastonkäyttäjiä. Seuraavana on vastaajien esittämiä toiveita ja mielipiteitä. Vastaajat toivoivat melko usein pirstoyttä sisustukseen. Toivottiin sohvanurkkauksia, parempia tuoleja ja värien käyttöä.

”Sisustus ei niin ankea! Uutuuskirjat☺”

”Väri, viherkasvit, peilit yms. Sisustusta muuttamalla, ja somistamalla.”

”Sisustamalla sohvilla ☺”

”Joitain lukunurkkauksia, sohvia, tuoleja.”

”Ehkä viihtyvyyttä voisi jollain tapaa lisätä.”

”Pari huonekasvia sinne tänne.”

”Paremmat lukupaikat, olisi kiva jos olisi sohvanurkkauksia joissa voisi tehdä läksyt.”

”Paremmat tuolit.”

Vastaajien toiveissa korostuu lisätilan tarve, myös opiskelua silmälläpitäen:

”Enemmän opiskelutiloja, pöytiä, tuoleja, sohvia ja paremmat koneet.”

”Isompi tila.”

Artikkelissaan Lauronen (2005b, 89, 99-103) tuo esiin se, että myös kirjaston fyysinen tila ja viihtyvyys on merkittävä osa hyvää koulukirjastoa, eikä viihtyvyyden lisääminen vaadi aina suuria toimenpiteitä. Vastaajienkin esittämät muutokset voidaan toteuttaa melko helposti ja edullisesti, ja epäilemättä kirjaston yleisilme

piristyisi jos sinne sijoitettaisiin sohvia, nojatuoleja ja viherkasveja. Kirjastotilan pienimuotoinenkin kohentaminen voisi myös lisätä oppilaiden ja opettajien kiinnostusta kirjastoa kohtaan, ja siten lisätä sen käyttöä. Voidaan myös ajatella, että viihtyisä ja kekseliäästi sisustettu kirjasto kohentaa koko oppilaitoksen imagoa. Kirjaston sisustuksen uudistamiseen voitaisiin ottaa oppilaat mukaan. Kirjaston kellarissa sijaitseva tila kuitenkin tuo rajoituksia tilan käyttöön. Kirjastossa ei esimerkiksi ole ikkunoita, mikä on jo ilman vaihtuvuuden kannalta ongelmallista. Eräs vastaaja huomauttikin, että kellarin ilmanlaatu on heikko:

”Se pitäisi saada jotenkin pois kellarista. Siellä ei pysty olemaan kovin kauan ilman että tulee huono olo.”

Kirjaston sisustusta uudistettaessa olisikin varmaan hyvä kuunnella sisustusalan ammattilaisten mielipiteitä, jotta tila saataisiin paitsi mahdollisimman tehokkaaseen käyttöön, myös viihtyisäksi ja toimivaksi. Kirjahyllyt on lukion kirjastossa sijoitettu seinien eteen, mikä vaikeuttaa mahdollisten sohvien sijoittelua, koska hyllyille on oltava esteetön pääsy. Myös tietokoneiden sijoittelua tilassa haluttiin muuttaa joissakin kommentteissa.

”Tietokoneiden asettelu eri tavalla kirjastoon.”

”Tila on aika ahdas. Pienemmät tietokonepöydät olisivat kenties ratkaisu. Myös tietokoneilla työskentelystä voisi tehdä yksityisyydelle ystävällisempää tietokoneiden paremmalla sijoittelulla.”

Olisivatko pienemmät tietokonepöydät ratkaisu tilan kokoon liittyvään ongelmaan? Omien työharjoittelussa saamani kokemusten pohjalta arvioisin, että kirjaston tietokonepöydät ovat melko isoja, niitä on neljä, ja kussakin on neljä tietokonetta. Pöydät on sijoitettu ympyrän muotoon. Ongelmallista on, jos pöytätilaa ei voida hyödyntää parhaalla tavalla. Jotkut vastaajat kaipasivat enemmän pöytiä ja istumatilaa kotitehtävien tekoon ja opiskeluun. Tietokonepöytiä ei kuitenkaan yleensä käytetä silloin kun ei käytetä tietokoneita. Haittaavatko isot tietokonepöydät esimerkiksi kotitehtävien tekoa? Jos tietokonepöydät olisivat pienempiä ja eri tavalla sijoitettu, saataisiinko lisää tilaa muuta opiskelua varten? Varmasti löytyy muitakin malleja tietokoneiden sijoittelulle kirjastotilassa, ja mielestäni asiaan voitaisiin luki-ossa perehtyä. Koska kirjastotila ei ole kovin suuri (100 m²), olisi ehdottomasti

kannattavaa pohtia sitä, onko tila nyt hyödynnetty parhaalla mahdollisella tavalla. Samoin kirjojen sijoittelua voitaisiin arvioida. Onko tila käytetty tehokkaasti? Entä onko kirjojen esillepano toteutettu hyvin? Kannattaisiko uutuuskirjoja mainostaa enemmän, ja laittaa esille vaikkapa uutuushylly? Vastajilla oli myös painettuun aineistoon liittyviä toiveita, ja jotkut myös kaipaillivat kahviautomaattia, sekä valaistuksen parantamista:

”Enemmän nuortenkirjoja.”

”Parempia kirjoja!”

”Kahviautomaatti! Parempi valo.”

Vastajien kommentteissa toivottiin myös lisää mainontaa ja tietoa kirjastonkäytöstä. Kirjaston näkyvyyttä voitaisiin siis parantaa. Eräs kirjastosta vastaavan henkilön tärkeimpiä tehtäviä Laurosen (2005b, 102-103) mukaan onkin kirjaston markkinointi ja palveluista tiedottaminen. Seinäjoen lukion verkkosivuilla on tietoa myös lukion kirjastosta, mutta se yksin ei riitä markkinoimaan kirjaston palveluita. Voitaasiinko oppilaat ottaa enemmän mukaan kirjaston toimintaan? Jos heidän mielipiteitään kuunnellaan ja toiveita toteutetaan mahdollisuuksien mukaan, oppilaat kokevat, että heillä on oikeasti vaikuttamismahdollisuuksia. Uskon, että oppilaiden mielipiteiden kuunteleminen herättää positiivista kiinnostusta kirjastoa kohtaan. Tässä kohtaa on hyvä muistaa, että tiedostus tulee kohdistaa myös opettajille. Kun opettajia on informoitu koulukirjaston tarjoamista palveluista, he parhaassa tapauksessa ymmärtävät kirjaston mahdollisuudet oppimisympäristönä ja jakavat samalla tietoa oppilaille.

”Enempi tietoa kirjaston käytöstä.”

”Mainonta.”

Vastajat toivat esille myös tyytyväisyyttään kirjaston miljööseen. Tosin edelleen muistutettiin tietokoneisiin liittyvistä toimintaongelmista:

”Paremmat koneet.”

”Se on nyt jo ihan hyvä ☺

”Mielestäni kirjasto on toimiva ja viihtyisä, ainoastaan koneita koskevat epäkohdat voisi korjata.”

Joku koki häiritsevänä sen, ettei kellarissa ole kuuluvuutta kännyköille. Tämä ei kuitenkaan ole suuri epäkohta, jos ajattelee opiskelu- ja lukurauhaa. Kirjastonhoitajan työpisteessä on lankapuhelin, jota voidaan käyttää mm. hätätilanteissa.

”Ärsyttää kun kännykkä ei toimi.”

Jotkut vastaajat halusivat kirjaston siirrettävän kokonaan pois kellarista:

”Sijainti joku muu kuin D:n kellari!”

”Se ei olisi kellarissa?”

Totta onkin, että sijainti ei nykyisellään ole kovin keskeisellä paikalla. Kokonaisen kirjaston muuttaminen toiseen paikkaan on kuitenkin jo melko iso toimenpide, ja vaatinee resurssejakin toisella tavalla kuin nykyisen tilan kohentaminen. Asiaa kannattaa toki pohtia, jos rakennuksessa tehdään tulevaisuudessa remonttia. Uskon kuitenkin, että nykyistä kirjastotilaa voidaan haluttaessa kohentaa paljonkin sekä toimivuuden että viihtyisyyden kannalta. Oleellista on kekseliäisyys ja mielikuvituksen käyttäminen.

Avoimiin kysymyksiin eivät läheskään kaikki vastaajat ottaneet kantaa. Näin myös kysymyksen 12 kohdalla tapahtui. Olen kuitenkin melko tyytyväinen saamieni vastausten määrään. Ne antoivat hyvin viitteitä siitä, mitä oppilaat koulukirjastoltaan toivovat.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Lopuksi voidaan pohtia, mitä valaistusta tutkimuksen tulokset antoivat tutkimusongelmaan; kuinka hyvin lukion kirjasto siis palvelee oppilaiden opiskeluun liittyviä tarpeita? Kirjastonkäyttö on aktiivista sekä naisten, että miesten osalta. Seinäjoen lukion oppilaiden kirjastonkäyttö vaikuttaisi tutkimuksen perusteella olevan keskimääräistä aktiivisempaa, kuin sitä verrataan nuorten lukutaitoa OECD-maissa mitanneen Pisa-tutkimuksen raportissa esitettyyn suomalaisnuorten koulukirjastonkäyttöön. (Väljärvi & Linnakylä, 2002). Raportin tuloksia esittelee Pirjo Sinko artikkelissaan teoksessa *Koulukirjasto tilana* (2002, 8). Raportin mukaan 15 % suomalaisnuorista käytti koulukirjastoa kerran kuussa. Suurin osa nuorten kirjastonkäytöstä on kuitenkin muuta, kuin perinteistä aineiston lainaamista. Tämäkin jo viittaa siihen, että oppilaat käyttävät ahkerasti lukion kirjaston tietokoneita. Tietokoneista ja niiden asianmukaisuudesta esitettiin paljon mielipiteitä ja toiveita. Tietokoneiden käytöstä suurin osa on netissä surffailua ja kurssivalintojen tekemistä. Opiskelu on oppilaille kolmanneksi tärkein syy käyttää tietokoneita. Jari Koivisto (2002, 20) muistuttaa artikkelissaan niistä ongelmista joita tietokoneiden käyttöön liittyy koulukirjastoissa. Vaarana on, että tietokoneiden käyttö muuttuu yhä enemmän viihdepainotteiseksi. Tähän liittyy myös tietoturvaohjeita. Tämän vuoksi käyttöä tulisi valvoa. Seinäjoen lukion kirjaston tietokoneita tulisi niiden käyttäjien mukaan myös huoltaa aktiivisemmin.

Lukion kirjaston painettuun aineistoon oppilaat vaikuttavat olevan melko tyytyväisiä. Toiveet aineiston suhteen kohdistuvat lähinnä kurssikirjoihin. Niitä haluttaisiin lisätä. Uskonkin, että hankkimalla lisää kurssikirjoja kirjaston valikoimiin voitaisiin lisätä kiinnostusta kirjastonkäyttöön. Seinäjoen lukio saisi myös hyvää mainosta kurssikirjatarjontaa lisäämällä. Muutamien kyselyyn vastanneiden oppilaiden kommentteissa toivottiin myös lisää kirjaston mainontaa ja kirjastopalveluista tiedottamista. Tutkimuksen tulokset paljastivatkin, että melko suuri osa kyselyyn vastanneista oppilaista, etenkin naisista koki, ettei kirjastonkäytön opetusta ollut saatu, eikä kirjastopalveluista ollut tiedotettu opiskelun alkuvaiheessa. Mielestäni Seinäjoen lukion kirjastoa voitaisiinkin markkinoida enemmän. Kirjastolle voitaisiin esimerkiksi perustaa oma blogi, jossa esimerkiksi uutuuksikirjoja voitaisiin mainostaa. Blogin avulla voitaisiin ottaa myös oppilaat mukaan kirjaston kehittämiseen,

sillä heille tarjoutuisi mahdollisuus esittää omia toiveitaan ja kommenttejaan. Kirjaston omaa blogia voitaisiin myös hyödyntää tiedonhallintataitojen opetuksessa. Opettajille, oppilaille ja kirjastosta vastaavalle yhteinen blogi voisi myös parantaa henkilöiden välistä tiedonkulkua ja antaa opettajille uusia näkökulmia koulukirjaston hyödyntämiseen. Koska kirjastosta vastaava henkilö ei ehdi aina olemaan fyysisesti kirjastossa, olisi hyvä jos kirjaston käyttäjät voisivat mm. esittää hänelle kysymyksiä sähköisesti.

Tutkimuksessa kävi ilmi myös, että oppilaat toivoisivat joitain muutoksia kirjastotilaan. Sohvia, mukavia tuoleja ja pöytiä sijoittamalla tilaan saataisiin paitsi piristystä, myös koulutehtävien tekemiseen houkuttelevia paikkoja. Uskon, että mukavuutta voitaisiin lisätä melko helpostikin, jos asiasta innostutaan. Kirjastotila ei ole kovin suuri, ja monet oppilaat toivoivatkin isompaa tilaa. Olisiko mahdollista laajentaa kirjastotilaa sen vieressä sijaitsevaan varastotilaan? Omien (työharjoittelu) kokemusteni perusteella en ainakaan havainnut, että kyseistä tilaa olisi käytetty aktiivisesti. Tilassa säilytettiin lähinnä kirjoja ja pöytiä. Tällaiseen tilaan voitaisiin tehdä esimerkiksi rauhallisia lukunurkkauksia ja työskentelytiloja, joita nykyisellään ei riittävästi ole.

Tämä tutkimus ei anna vastausta siihen, kuinka aktiivisesti opettajat käyttävät koulukirjastoa opetustyössään. Tämän opinnäytetyöprosessin aikana opin paljon koulukirjastoista, ja eräs tärkeimmistä asioista oli opettajien merkittävä rooli koulukirjaston kehittämisessä. Se, miten ja kuinka paljon opettajat hyödyntävät koulukirjastoa, kertoo siitä onko koulussa todella sisäistetty uudenlainen, konstruktivinen oppimiskäsitys. Samalla se kertoo, onko tiedonhallintataitojen opetus kiinteä osa opetussuunnitelmaa. Asiaa pitäisi selvittää tarkemmin, ja suunnata tutkimus koskemaan myös opettajia, jotta asiasta voitaisiin tehdä johtopäätöksiä. Omat tutkimustulokseni antavat ainakin viitteitä siitä, etteivät oppilaat pidä tuntityöskentelyä kirjastossa kovin luonnollisena. Ehkä kyse on totumuksen puutteesta? Mikäli oppilaat eivät ole totuneet pitämään koulukirjastoa oppimisympäristönä, ovatko opettajatkaan perillä koulukirjaston mahdollisuuksista? Ei riitä, että vain kirjastosta vastaava, kirjastoasioihin perehtynyt henkilö tietää koulukirjaston mahdollisuudet ja hyödyt, koulukirjastoa täytyy markkinoida.

Lopuksi voidaan todeta, että kyselyyn vastanneet oppilaat ovat melko tyytyväisiä kirjastoonsa. Mahdollisuutta tehdä koulutehtäviä ja viettää aikaa kirjastossa arvostetaan. Myös tietokoneista koetaan olevan paljon hyötyä opiskelun kannalta. Moni oppilas myös ilmaisi tyytyväisyytensä kirjaston painettuun aineistoon. Hyvällä suunnittelulla mielikuvitusta käyttäen oppilaiden tyytyväisyyttä voitaisiin vielä lisätä, ja varmistaa, että nuorista kehitty kirjastoa aktiivisesti käyttäviä tietoyhteiskunnan kansalaisia ja kehittäjiä.

LÄHTEET

- Aaltonen, L. & Rissanen, K. 1999. Tiedosta tietämykseksi. Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Kirjasto koulussa: opas uuteen koulu- ja oppilaitoskirjastoon. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 49–67.
- Aineisto. Ei päiväystä. Seinäjoen lukio. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.4.2011]. Saatavana: http://koulu.seinajoki.fi/lukio/lukion_kirjasto/aineisto.html
- Frantsi, H. 2005. Tiedonhallintaa perusopetuksessa. Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 37 - 47.
- Hankkeen taustaa. 2005. Verkkojulkaisussa: Sinko, P.; Pietilä, A & Bäckman, P.(toim.) Luku-Suomi-kärkihankkeen (2001 – 2004) raportti. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus, 9 - 10. [Viitattu 5.3.2011]. Saatavana: http://www.oph.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/oph/embeds/30222_luku-suomessa_taottua.pdf
- Hankkeen tavoitteet. 2005. Verkkojulkaisussa: Sinko, P.; Pietilä, A & Bäckman, P.(toim.) Luku-Suomi-kärkihankkeen (2001 – 2004) raportti. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus, 9 - 10. [Viitattu 5.3.2011]. Saatavana: http://www.oph.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/oph/embeds/30222_luku-suomessa_taottua.pdf
- Henkilökunta. Ei päiväystä. Seinäjoen lukio. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.4.2011]. Saatavana: <http://www.edu.seinajoki.fi/lukio/henkilokunta.html>
- Hirsjärvi, S.; Remes, P & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uud. p. Helsinki: Tammi.
- Hirvimäki, E. 2005. Näkökulmia koulukirjastonhoitajan työhön. Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 66 - 70.
- Historia. Ei päiväystä. Seinäjoen lukio. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.4.2011]. Saatavana: <http://www.edu.seinajoki.fi/lukio/historia.html>
- Hokka-Ahti, R. 2009. Nuorille kirjasto on tärkeä. [Verkkolehtiartikkeli]. Kirjastolehti (3). [Viitattu 18.5.2011]. Saatavana:
- Kettunen, T. 2004. Koulukirjastosta MikäMikäMaaksi. Teoksessa: E. Kurttila-Matero (toim.) Tietoyhteiskunnan koulukirjasto –Ossaakko nää aatella? Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 49 - 53.

- Kirjastojen tehtävät ja työnjako. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Opetus- ja kulttuuriministeriö.[viitattu25.2.2011].Saatavana:
http://www.minedu.fi/OPM/Kirjastot/kirjastoverkosto/tehtavat_ja_tyonjako/?lang=fi
- Koivisto, J. Koulukirjasto ja tietotekniikka. 2002. Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulukirjasto tilana. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 20 - 23.
- Kontturi, H. 2004. Tietoyhteiskunnan siementä etsimässä. Teoksessa: E. Kurttila-Matero (toim.) Tietoyhteiskunnan koulukirjasto –Ossaakko nää aatella? Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 17 - 21.
- Kumpulainen, T. (toim.) 2009. Koulutuksen määrälliset indikaattorit 2009. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 15.3.2011]. Saatavana:
http://www.oph.fi/download/119433_Koulutuksen_määrälliset_indikaattorit_2009.pdf
- Kurttila-Matero, E. 2004. Projektisuunnitelma ja toiminnan organisointi. Teoksessa: E. Kurttila-Matero (toim.) Tietoyhteiskunnan koulukirjasto –Ossaakko nää aatella? Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 27 - 32.
- Kurttila-Matero, E & Kontturi, H. 2004. Hankesuunnitelman arvioinnista tulevaisuuden visioihin. Teoksessa: E.Kurttila-Matero (toim.) Tietoyhteiskunnan koulukirjasto –Ossaakko nää aatella? Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 165 - 171.
- Kurttila-Matero, E. 2005. Tutkimus tukee koulukirjaston kehittäjää. Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 48 - 55.
- Lance, K. C.; Rodney, M. J & Hamilton-Pennell, C. 2005. Powerful libraries make powerful learners: The Illinois Study. [Verkkojulkaisu]. Canton, Illinois: Illinois School Library Media Association. [Viitattu 1.3.2011]. Saatavana:
<http://www.alliancelibrarysystem.com/illinoisstudy/TheStudy.pdf>
- Lappalainen, H-P. 2011. Sen edestään löytää: Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2010. Koulutuksen seurantaraportit 2011:2. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 19.5.2011].Saatavana:
http://www.oph.fi/download/132347_Sen_edestaan_loytaa.pdf
- Lappalainen, U. 2005a. Jaetaan osaamista ja vastuuta – koulukirjaston ja yleisen kirjaston yhteistyö. Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 117 - 128.
- Lappalainen, U.2005b. Koulukirjastonhoitajan uusi työnkuva: laina- ja käsikirjaston hoitajasta tiedonhallinnan ohjaajaksi. Julkaisussa: Sinko, P.; Pietilä, A & Bäckman, P. (toim.) [Verkkojulkaisu]. Luku-Suomessa taottua: Opetushallituksen

Luku-Suomi-kärkihankkeen (2001 – 2004) raportti. Helsinki: Opetushallitus, 58 - 64. [Viitattu 5.3.2011]. Saatavana: http://www.oph.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/oph/embeds/30222_luku-suomessa_taottua.pdf

Lamminmäki, T. Seinäjoen lukion rehtori. Seinäjoen kaupunki. <xxx.xxx.@xxx.fi> 31.8.2010. RE: Lukion kirjasto. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Virpi Syrjälä. [Viitattu 8.4.2011].

Lamminmäki, T. Seinäjoen lukion rehtori. Seinäjoen kaupunki. <xxx.xxx.@xxx.fi> 6.9.2010. RE: Lukion kirjasto. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Virpi Syrjälä. [Viitattu 8.4.2011].

Lauronen, K. 2005a. Koulukirjastokokoelman hoito. Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 71 - 88.

Lauronen, K. 2005b. Koulukirjasto näkyvästi toimivaksi. Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 89 - 104.

Lauronen, K. & Suvensaari, T. Ei päiväystä. Järvenpään lukion kirjaston historiikki. [Verkkosivu]. [Viitattu 4.3.2011]. Saatavana: http://www.jyakis.net/AAKKOSET/kirjasto_historiikki_2010_05.html

Lassila, O. 2004. Koulukirjasto herää henkiin. Teoksessa: E. Kurttila-Matero (toim.) Tietoyhteiskunnan koulukirjasto – Ossaakko nää aatella? Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 62 - 66.

Lukiolaki 21.8.1998/629

Lukion kirjasto. Ei päiväystä. Seinäjoen lukio. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.4.2011]. Saatavana: http://www.edu.seinajoki.fi/lukio/lukion_kirjasto.html

Lukion opetussuunnitelman perusteet: nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. 2003. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 10.3.2011]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/47345_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2003.pdf

Mäkinen, S. Koulusihteeri. Seinäjoen kaupunki. <xxx.xxx.@xxx.fi> 21.2.2011. RE: Lukion kirjasto. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Virpi Syrjälä. [Viitattu 8.4.2011].

Mäkinen, S. Koulusihteeri. Seinäjoen kaupunki. <xxx.xxx.@xxx.fi> 11.3.2011. RE: Lukion kirjasto [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Virpi Syrjälä. [Viitattu 8.4.2011].

- Nieminen, R. 1995. Millainen oppilaitoskirjasto saa opettajan innostumaan? Teoksessa: A. Heikkilä & A. Äyräs (toim.) Tutkiva oppiminen: Kirjaston ja koulun yhteistyö. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 36 - 38.
- Niinikangas, L. 1995. Miten koulukirjasto voi edistää oppimista? Teoksessa: A. Heikkilä & A. Äyräs (toim.) Tutkiva oppiminen: kirjaston ja koulun yhteistyö. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 17 - 31.
- Niinikangas, L. 1998. Principals and school librarians working within an information literate school community – case Finland. [Verkkojulkaisu]. Lighthouse Consulting Ltd. Tampere, Finland. [Viitattu 25.2.2011]. Saatavana: <http://www.lighthouse.fi/pdfs/adam.pdf>
- Niinikangas, L. 1999. Miksi koulukirjastot ovat tärkeitä? Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Kirjasto koulussa: opas uuteen koulu- ja oppilaitoskirjastoon. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 15 – 33.
- Opintomatkalaiset. 6.6.2007. [Blogimerkintä]. [Viitattu 10.3.2011]. Saatavissa: <http://espoonrehtorit2007.blogspot.com/2007/06/3-opintomatkalaiset.html>
- Opintomatka Suur-Kööpenhaminan alueelle. 6.6.2007. [Blogimerkintä]. [Viitattu 10.3.2011]. Saatavissa: <http://espoonrehtorit2007.blogspot.com/>
- Paikalliset oppilaitokset - Seinäjoki. Ei päiväystä. Seutukunnallinen nuorisotiedotus ja neuvonta JIBBO. [Verkkosivusto]. [Viitattu 7.4.2011]. Saatavana: <http://www.jibbo.net/koulutus/seinajoki/Lukio-Seinajoki.html>
- Seinäjoen koulun ja kirjaston yhteistyösuunnitelma 2010 – 2011. 10.9.2010. [Verkkojulkaisu].Seinäjoen kaupunginkirjasto – maakuntakirjasto ja Seinäjoen yleisivistävä koululaitos [Viitattu 12.3.2011]. Saatavissa: http://www.seinajoki.fi/kirjasto/_yhteistyosuunnitelma.html/35840.pdf
- Skollag (2010:800)
- Sinko, P. 2002. Tilaa koulukirjastolle! Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulukirjasto tilana. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 7 - 11.
- Sinko, P. 2005 Koulukirjaston pedagoginen perusta. Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 19 – 36.
- Sinko, P.; Pietilä, A & Bäckman, P. (toim.) 2005. Luku-Suomessa taottua: Opetushallituksen Luku-Suomi-kärkihankkeen (2001 – 2004) raportti. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 5.3.2011]. Saatavana: http://www.oph.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/oph/embeds/30222_luku-suomessa_taottua.pdf

- Sormunen, E & Poikela, E. 2008. Informaatiolukutaito ja oppiminen. Teoksessa: E. Sormunen & E. Poikela (toim.) Informaatio, informaatiolukutaito ja oppiminen. Tampere: Tampere University Press, 9 – 30.
- Todd, R. J.; Kuhlthau, C. C. & OELMA. 2004. Student Learning through Ohio School Libraries. [Verkkajulkaisu]. Columbus, OH: Ohio Educational Library Media Association. [Viitattu 1.3.2011]. Saatavana: <http://www.oelma.org/StudentLearning/documents/OELMAReportofFindings.pdf>
- Tulevaisuudennäkymiä. 2005. Verkkajulkaisussa: Sinko, P.; Pietilä, A & Bäckman, P.(toim.) Luku-Suomi-kärkihankkeen (2001 – 2004) raportti. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus, 101. [Viitattu 5.3.2011]. Saatavana: http://www.oph.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/oph/embeds/30222_luku-suomessa_taottua.pdf
- Tuominen, K. 1999. Mitä yleinen kirjasto voi tarjota koulukirjastolle? Teoksessa: L. Niinikangas (toim.) Kirjasto koulussa: opas uuteen koulu- ja oppilaitoskirjastoon. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 131 - 148.
- UNESCON koulukirjastojulistus, hyväksytty joulukuussa 1998. Suomen Unesco-toimikunta 2001.[Verkkajulkaisu]. [Viitattu 15.3.2011]. Saatavana: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kansainvaeliset_asiat/kansainvaeliset_jaerjestoet/unesco/sopimukset/Liitteet/unescon_kirjastojulistukset.pdf
- Uudistuva, ihmisläheinen ja kilpailukykyinen Suomi. 2006. Kansallinen tietoyhteiskuntastrategia 2007 - 2015.[Verkkajulkaisu]. Tietoyhteiskuntaohjelma, Valtioneuvoston kanslia. [Viitattu 12.3.2011]. Saatavana: <http://www.sttk.fi/File/939efc6a-616a-46cc-8c29-293e9b24fb93/Tietoyhteiskuntastrategia+2007-2015.pdf>
- Valli, R. 2001. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-kustannus
- Vesterinen, J. 11.6.2008. Koulukirjastojen kehittämisvisioita Tanskasta: II valtakunnallinen koulukirjastoseminaari 2008, 6. – 7.5.2008, Kööpenhamina. [Verkkosivu]. Maakuntakirjaston tiedote 2/2008. Jyväskylän kaupunginkirjasto – Keski-Suomen maakuntakirjasto. [Viitattu 10.3.2011]. Saatavana: http://www.jkl.fi/kirjasto/maakunta/tiedote2_2008
- Ylä-Rautio, A. 6.6.2007. Havaintoja koulukirjastoista Tanskassa. [Blogimerkintä]. [Viitattu 10.3.2011]. Saatavissa: <http://espoonrehtorit2007.blogspot.com/>
- Äyräs, A. 1995. Historiaa, nykypäivää, tulevaisuutta. Teoksessa: A. Heikkilä & A. Äyräs (toim.) Tutkiva oppiminen: kirjaston ja koulun yhteistyö. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 12 - 16.

LIITTEET

LIITE 1. Kyselylomake

KYSELY SEINÄJOEN LUKION KIRJASTON KÄYTÖSTÄ

Hei! Olen Virpi Syrjälä Seinäjoen ammattikorkeakoulusta, opiskelen kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelmassa, ja teen opinnäytetyötäni Seinäjoen lukion kirjaston käytöstä. Haluan työssäni selvittää sitä, miten opiskelijat käyttävät kirjastoa ja sen aineistoa. Minulle tärkeää on myös tietää, mitä opiskelijat ajattelevat kirjaston palveluista ja mitä toiveita heillä on sen suhteen. Mielipiteesi on tärkeä, ja toivon että vastaat seuraaviin kysymyksiin huolellisesti. Lomakkeet käsitellään luottamuksellisesti.

Taustatiedot:

1. Sukupuoli Nainen Mies

2. Ikä _____

3. Ohjausryhmä _____

4. Kuinka usein käytät Seinäjoen lukion kirjastossa?

Päivittäin (koulupäivinä) Muutaman kerran viikossa

Muutaman kerran kuukaudessa Harvemmin

OEn lainkaan, miksi et käy? _____

—

—

5. Milloin vietät mielestäsi *eniten* aikaa Seinäjoen lukion kirjastossa?

Välitunneilla

Ruokatunnin aikana

Koulun jälkeen

Ennen tuntien alkua (aamul-
la)

Hyppytunneilla

Tuntien aikana

6. Mihin käytät kirjastoa? (voit valita useita vaihtoehtoja)

Lainaan, palautan, varaan tai uusin kirjoja

Lainaan tai palautan lehtiä

Opiskelen (etätehtävät ja ryhmätyöt)

Luen lehtiä/kirjoja

Etsin tietoa opiskelua varten

Tapaan kavereita

Käytän tietokoneita

Muuta, mi-

tä? _____

7. Mihin käytät Seinäjoen lukion kirjaston tietokoneita? Laita vaihtoehdot tärkeysjärjestykseen niin, että 1=tärkein, 2=seuraavaksi tärkein, 3=kolmanneksi tärkein ym.

_____ **Opiskelen (mm. teen tehtäviä, etsin tietoa niitä varten)**

_____ **Pelaan**

_____ **Surffailen netissä**

_____ **Teen kurssivalintoja**

_____ **Muuhun,** **mi-**
hin? _____

En käytä kirjaston tietokoneita? miksi et? _____

8. Mihin tarkoitukseen lainaat Seinäjoen lukion kirjaston kirjoja ja lehtiä? (voit valita useita vaihtoehtoja)

Lainaan kirjoja, joita pitää lukea kursseja varten

Lainaan kirjoja vapaa-ajan lukemiseksi

Lainaan kurssikirjoja

Lainaan kirjoja opiskelun tueksi (lähteiksi tehtäviä varten, kielten opiskeluun

vieraskielisiä kirjoja ym.)

Lainaan lehtiä opiskelua varten (kielten opiskelu ym.)

Lainaan lehtiä vapaa-ajan lukemiseksi

En lainaa kirjoja enkä lehtiä, miksi et? _____

9. Miten arvioisit Seinäjoen lukion kirjaston *aineistoa*? Seuraavassa on väittämiä, joista voit ympyröidä mielestäsi sopivimman numeron

Vastausvaihtoehdot: 1=täysin samaa mieltä 2=jokseenkin samaa mieltä
3=jokseenkin eri mieltä 4=täysin eri mieltä

a) Mielestäni Seinäjoen lukion kirjastossa on tarpeeksi monipuolisesti kaunokirjallisuutta

1 2 3 4

b) Seinäjoen lukion kirjaston kaunokirjallisuus on nuoria kiinnostavaa

1 2 3 4

c) Mielestäni Seinäjoen lukion kirjastossa pitäisi olla enemmän kurssikirjoja

1 2 3 4

b) Olen saanut lukiossa kirjastonkäytön opetusta,(verkkotiedonlähteisiin tutustumista, omatoimisen tiedonhaun opettelemista ym.)

1 2 3 4

c) Kirjaston tilat ovat mielestäni asianmukaiset, kirjastossa on hyvä opiskella

1 2 3 4

d) Minusta Seinäjoen lukion kirjastossa on helppo saada palvelua, paikalla on usein kirjastoa hoitava henkilö, jolta voi pyytää apua.

1 2 3 4

e) Kirjastoa hoitava henkilö osaa tarpeeksi hyvin auttaa minua (kirjojen etsimisessä ym.)

1 2 3 4

f) Kirjaston aukioloajat ovat sopivat

1 2 3 4

Kirjoita tähän mielipiteesi Seinäjoen lukion kirjaston palveluista, miten palveluita voisi parantaa, mikä on huonoa ja mikä hyvää?

11. Ovatko Seinäjoen lukion kirjaston tietokoneet asianmukaisia?

**Vastausvaihtoehdot: 1=täysin samaa mieltä 2=jokseenkin samaa mieltä
3=jokseenkin eri mieltä 4=täysin eri mieltä**

a) Seinäjoen lukion kirjaston tietokoneet ovat vanhanaikaisia

1 2 3 4

b) Tietokoneita on riittävästi

1 2 3 4

c) Teen yleensä tietokonetta vaativat koulutehtäväni lukion kirjastossa

1 2 3 4

d) Seinäjoen lukion kirjaston tietokoneille on vaikea päästä

1 2 3 4

e) Seinäjoen lukion kirjaston tietokoneet ovat usein epäkunnossa

1 2 3 4

Mitkä ovat mielipiteesi Seinäjoen lukion kirjaston tietokoneista, koetko että niistä on hyötyä opinnoissasi? Mitä parannusehdotuksia keksit?

12. Miten Seinäjoen lukion kirjastosta voisi tehdä mielestäsi houkuttelevamman paikan? Jos et käytä kirjastoa, mikä voisi saada sinut käyttämään sen palveluita?

KIITOS!